

Univerzita Karlova

Fakulta humanitních studií

Studium humanitní vzdělanosti

Bakalářská práce

Pojetí státu dle libertarianismu

Eliška Kühnelová

Praha 2018

Vedoucí práce: Ing. Petr Špecián, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28.6.2018

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Petru Špeciánovi, Ph.D. za cenné připomínky, ochotu a obrovskou trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Abstrakt

Předmětem bakalářské práce „Pojetí státu dle libertarianismu“ je politická ideologie a filosofie svobody libertarianismus. Cílem bakalářské práce je představit libertarianismus, jeho klíčové koncepty a proudy. Největší prostor je dán standardním argumentům pro vznik a existenci státu a následnému srovnání vnímání funkce státu dle libertariánských myšlenek a to především z děl Murraye Rothbarda a Roberta Nozicka. Druhá část práce se zabývá analýzou Ústavy Svobodné republiky Liberland. Cílem této části je zjistit, zda je možné tvrdit, že je Ústava v souladu s libertariánskými principy vysoké ekonomické a osobní svobody, které byly představeny v první části práce a jak je v Ústavě upraveno, aby politická moc nemohla omezovat svobody občanů Liberlandu.

Klíčová slova

Libertarianismus, stát, rothbard, nozick, ekonomická svoboda, osobní svoboda, minarchismus, anarchokapitalismus, liberland, soukromé vlastnictví, locke, hobbes, přirozený zákon

Abstract

The topic of this bachelor thesis titled „The state according to libertarianism” is the political ideology and philosophy of freedom of libertarianism. The aim of the bachelor thesis is to introduce libertarianism, its key concepts, and approaches. The biggest portion of the text is given to the standard arguments for the creation and existence of a state and it is followed by comparing the different approaches to the state’s function in the view of libertarianism, mainly the texts of Murray Rothbard and Robert Nozick. The second part of the thesis provides an analysis of the Constitution of the Free Republic of Liberland. The aim of this part of the thesis is to determine whether it is possible to claim, that the Constitution is in line with the principles of libertarianism regarding high economic and personal freedom standards, that are introduced in the first part of the thesis and how does the Constitution address the political force so it does not limit the freedoms of Liberland’s citizens.

Keywords

Libertarianism, state, rothbard, nozick, economic freedom, individual freedom, minarchism, anarchism, liberland, private property, locke, hobbes, natural law

Obsah

1. Úvod	6
2. Politická a filosofická ideologie libertarianismus	8
2.1 Představení libertarianismu	8
2.2 Anarchokapitalisté a minarchisté.....	9
2.3 Klíčové koncepty libertarianismu	11
2.4 Ekonomická a osobní svoboda	14
3. Je stát nezbytný a nevyhnutelný?	16
3.1 Vymezení státu	16
3.2 Argumenty pro nezbytnost a nevyhnutelnost státu	18
3.3 Teorie společenské smlouvy a legitimacy státního zřízení	19
3.3.1 Společenská smlouva Johna Locka	20
3.3.2 Společenská smlouva Thomase Hobbesa	22
3.3.3 Kritika a srovnání teorií Locka a Hobbesa	24
4. Stát v pojetí libertariánů	26
4.1 Koncept státu v podání Murraye Rothbarda	26
4.1.1 Co je stát?	26
4.1.2 Jak si stát udržuje svoji moc	28
4.1.3 Jak stát překračuje své limity	31
4.1.4 Čeho se stát bojí	33
4.1.5 Jak se stát rozpíná	33
4.1.6 Kritické zhodnocení Rothbardovy teorie	35
4.2 Koncept státu v podání Roberta Nozicka	37
4.2.1 Přirozená práva dle Nozicka	37
4.2.2 Ochranná sdružení	38
4.2.3 Vznik minimálního státu	39
4.2.4 Otázka vlastnictví a jeho spravedlivého nabytí	40
4.2.5 Kritické zhodnocení Nozickovy teorie	42
5. Liberland – skutečný libertariánský ráj?	45
5.1 Analýza Ústavy Svobodné republiky Liberland	47
6. Závěr	58
Seznam použité literatury	60

1. Úvod

Libertarianismus, filosofie svobody, má hluboké kořeny v západním světě, v americké historii a neustále stoupá na své popularitě. Libertariáni obhajují práva jednotlivce na život, svobodu a vlastnictví. Tato práva chápou jako přirozená, protože existovala předtím než vůbec nějaká instituce vlády vznikla. Proč si libertariáni tolik cení svobody, kterou považují za inherentní všem lidským bytostem? Právě svoboda nám umožňuje žít a prožít plnohodnotný život podle naší vlastní definice toho, co je pro nás důležité. Kromě toho, že díky svobodě můžeme žít svůj život dle svých pravidel, vede také k sociální harmonii. Čím svobodnější je společnost, ve které žijeme, nesvíraná zbytečnými příkazy a omezeními, tím méně konfliktů v ní dochází.

Pro libertariány je základním politickým problémem vztah jednotlivce ke státu. Vůči tomuto vztahu si kladou mnoho otázek. Jaké jsou hranice legitimní moci státu? Jaká forma vlády (existuje-li taková) bude nejlépe zabezpečovat naše práva a svobody? Nejhorší vlády označují za tyranské. Uvědomují si, že agrese, která porušuje lidská práva a které se tyto vlády dopouští, je institucionalizovaný zločin.

Existuje mnoho druhů libertariánů a proudů této filosofie. Pro účely této práce budou podstatné hlavní dva proudy – anarchokapitalisté a minarchisté. Zatímco anarchokapitalisté odmítají jakoukoliv formu vlády, minarchisté připouštějí existenci minimálního státu, označovaného jako „noční hlídač“, který zajišťuje pouze instituce jako jsou armáda, policie a nezávislé soudy.

Libertariáni se nedomnívají, že by jejich svět byl dokonalý, ani to neslibují. Vždy bude existovat určitá míra chudoby, nerovnosti, korupce apod. Nabízí však perspektivu takové společnosti, kde by o svém životě rozhodovali ti nejpovolanejší - my sami.

Cílem této práce je představit tuto filosofii, vymezit její klíčové principy a proudy, zjistit, jak je stát vnímán libertariány a v kontrastu toho reflektovat hlavní argumenty, které se zabývají jeho nevyhnutelností a nezbytností. Cílem druhé části je představit Svobodnou republiku Liberland a pomocí analýzy její Ústavy zjistit, jakým způsobem chce zachovat vysokou míru ekonomické a osobní svobody tak, aby je politická moc nemohla ovlivnit.

Současně se práce také zaměří na určité paragrafy Ústavy, které se bude snažit zhodnotit v rámci libertariánských principů. Práce je svým charakterem prací teoretickou. Využíváno je především analyticko-deskriptivního přístupu, který je založen na komparativní metodě odborné literatury a analýzy Ústavy Svobodné republiky Liberland.

Práce se skládá ze čtyř částí. První část představí filosofii libertarianismu, jeho hlavní proudy, klíčové koncepty a princip ekonomické a osobní svobody. Druhá část se bude zabývat tím, co je to stát, argumenty pro jeho nezbytnost a nevyhnutelnost, tedy argumenty pro nutnost státního zřízení a teorií společenské smlouvy. Třetí část se bude zabývat státem z perspektivy libertariánů, přičemž za anarchokapitalismus bude představen stát Murraye Rothbarda, za minarchismus si představíme minimální stát Roberta Nozicka. Čtvrtá část bude věnována Ústavě Svobodné republiky Liberland, která bude analyzována z libertariánského hlediska.

2. Politická a filosofická ideologie libertarianismu

V této kapitole bude představena ideologie libertarianismu, spolu s jeho hlavními skupinami – anarchokapitalisty a minarchisty. Následně si představíme klíčové koncepty libertarianismu v podání Davida Boaze a budeme se zabývat osobní a ekonomickou svobodou, jejíž vysokou míru libertariáni prosazují a které jsou jedním z klíčových prvků libertarianismu.

2.1 Představení libertarianismu

Libertarianismus pochází z latinského pojmu *liber*, který bývá překládán jako svoboda, osvobození či volnost. Je to myšlenkový směr a politická ideologie, která zdůrazňuje, že každý jedinec je pánem svého vlastního života. Zaměřuje se na svobodu člověka a vyzdvihuje přesvědčení, že každá lidská bytost má právo jednat dle svého uvážení, pokud její chování neporušuje svobodu jiných lidí. Dle některých libertariánů by jedinou funkcí vlády mělo být zajišťování funkce justiční spravedlnosti (Hospers, 1971:5). Toto politické hnutí dvacátého století má své stoupence především v USA a Velké Británii. Libertarianismus prosazuje vysokou osobní, ale i ekonomickou svobodu.

Jedinci by dle libertariánů měli mít svobodu žít své životy tak, jak uznají za vhodné, pokud svým jednáním neporušují svobodu ostatních. Tato svoboda v rozhodování spočívá v obyčejných věcech, jako je volba zaměstnání, výběr místa pro život, či s kým se budeme stýkat. Pojetí svobody také představuje osobní svobodu při stanovení vlastních morálních a etických zásad chování, svobodu ve volbě toho, čeho si budeme vážit a toho, že si můžeme svobodně vybrat, jak nejlépe žít svůj život. Žádný jiný člověk ani společenská instituce nemá dle libertariánů právo a ani by neměla mít moc, přikazovat jedincům, jaké volby mají v těchto věcech dělat.

Libertariáni zastávají extrémně nekompromisní doktrínu individuálních práv a to především práva jednotlivců na získání a držbu vlastnictví. Dle libertariánského pojetí majetkových práv a smluvních svobod je vyloučeno právo na zajištění blahobytu, protože toto právo vyžaduje nucenou práci ve prospěch ostatních. Libertariáni věří, že nejvíce žádoucím společenským systémem, je neomezený systém kapitalismu *laissez-faire*. Jde o

doktrínu, podle níž by měl stát v ekonomické oblasti intervenovat co možná nejméně. Svou roli by měl omezit pouze na ochranu osob a vlastnictví, národní obranu a poskytování omezeného množství veřejných statků např. stavba cest, přístavů. Tato doktrína vychází z přesvědčení, že ekonomické aktivity se přirozeně přizpůsobí ku prospěchu všech, pokud se ponechají samy sobě a pokud lidé nebudou spoutáni donucováním. Tento pohled na ekonomiku prosazoval americký ekonom Murray Rothbard, který je právě zástupcem anarchistického hnutí. Byl to žák rakouského ekonoma Ludwiga von Misesa. Rothbard spojil ekonomiku *laissez-faire* s absolutistickým pohledem na lidská práva a odmítnutím státu. Jeho dílo a osobní vliv ho vyneslo mezi nejdůležitější zakladatele moderního libertarianismu. Dalším důležitým zástupcem libertarianismu je harvardský filosof Robert Nozick, který si získal širší akademickou pozornost svým dílem *Anarchie, Stát a Utopie*, jeho kniha bývá označována za jedno z děl, které oživilo zájem vědeckého světa o normativní politickou filosofii (Miller, 2003:244).

Dle klasického liberála Bastiata člověka tvoří individualita, svoboda a vlastnictví. Tyto znaky předchází veškeré legislativě a jsou jí nadřazeny a to i přes lstivost politických vůdců. Život, svoboda a vlastnictví tu nejsou proto, že by člověk stvořil zákony, právě existence života, svobody a vlastnictví předcházela tomu, co přimělo člověka zákony tvořit. Zákon popisuje jako organizaci přirozeného práva na legitimní ochranu. Síla jednotlivce je nahrazena silou kolektivní, ta má vykonávat pouze to, k čemu je oprávněna síla jednotlivce a na co má přirozené právo, tedy ochraňovat život, vlastnictví a svobodu. Zachovávat práva každého a zároveň zajišťovat, aby panovala spravedlnost. Bastiat se domnívá, že takový národ by měl nejjednodušší, ochotně uznávanou, omezenou, hospodárnou, neutiskující, spravedlivou a trvalou vládu, ať už by byla jeho politická forma jakákoliv (Bastiat, 1991:291-293).

2.2 Anarchokapitalisté a minarchisté

Libertarianismus má mnoho podob a variant, ovšem existují dvě hlavní skupiny, které se výrazně vyčleňují. Jednu skupinu tvoří anarchisté a druhou minarchisté.

Anarchokapitalismus je myšlenkový směr, jehož základy stojí na naprosté nedotknutelnosti soukromého vlastnictví. Nejvyšší hodnota anarchokapitalismu je svoboda a s ní vázaná odpovědnost. Dle anarchokapitalistů by každý jedinec měl žít svůj život svobodně a to

dokud se své svobody dobrovolně nevzdá. Nikdo nemá právo vládnout druhému bez jeho souhlasu. Pro anarchokapitalismus je svoboda ekonomická stejně důležitá jako svoboda osobní. Anarchokapitalisté jsou toho názoru, že potlačení ekonomické svobody vede k omezení svobody osobní a toto platí i naopak. Odvozují všechna lidská práva z práv vlastnických. Urza uvádí příklad, že právo na život vyplývá z toho, že člověk vlastní sám sebe a pokud dojde k jeho zabití, dojde také k narušení tohoto vlastnictví. Další důležitý pilíř anarchokapitalistického smýšlení je princip neagrese. Dle tohoto principu nikdo nesmí iniciovat násilí vůči druhým. Urza zmiňuje, že princip neagrese vyplývá z nedotknutelnosti vlastnických práv. I podstata svobody, která je jednou z nejvyšších hodnot pro anarchokapitalisty, spočívá v tom, že každý má právo nakládat se svým majetkem dle svého vlastního uvážení. Toto je dle Urzy nejvyšší možná míra svobody, která může platit pro všechny zároveň. Státy jsou organizací, která dle anarchokapitalistů porušuje vlastnická práva jednotlivců. A zákony, které upravují pravidla pro stavbu vlastního domu na vlastním pozemku až po výběr daní, ohrožují a šlapou po svobodě lidí stále více (Urza, 2015: 2-3).

Druhá skupina libertariánů je obecně nazývána minarchisté. Minarchisté zastávají názor, že vláda může přiměřeně uplatňovat policejní ochranu, zajišťovat obranu státu a vynucovat dodržování smluv, ale nic víc by v její pravomoci být nemělo. První dvě legitimní funkce vlády zahrnují i systém trestních a občanských soudů. Většina minarchistů je proti tomu, aby vláda měla pravomoc vybírat daně a to dokonce ani na zabezpečování výše zmíněných a nezbytných funkcí. Anarchisté jsou však toho názoru, že tento stát, označován jako „noční hlídač“ je příliš široký a věří, že vládní funkce, tak jak je přijímají minarchisté, by bylo možné vykonávat a zabezpečovat prostřednictvím soukromých ochranných agentur (Miller, 2003:243).

Dle Friedmana, který je jedním z klasických liberálů, existují dva principy, dle kterých můžeme z příslibu vlády těžit aniž by byla naše svoboda v ohrožení. První tento princip znamená, že rozsah vlády musí být omezen. Primárním úkolem vlády by mělo být chránit naši svobodu před vnějšími nepřáteli, ale také před spoluobčany. Vláda by měla udržovat zákon a pořádek v zemi a vynucovat plnění soukromých smluv. Dalším jejím úkolem by mělo být nezasahování do konkurenčního prostředí. Druhý princip spočívá v tom, že moc vlády musí být rozptýlená. Dle Friedmana je lepší, když vláda vykonává svou moc na místní úrovni než na úrovni všech států. Myslí vládu USA - je efektivnější když vláda

vykonává svou moc na úrovni jednotlivých států než kdyby se vydávala nařízení a rozhodnutí ve Washingtonu plošně pro všechny státy. V tomto případě pokud nejsem spokojen s tím, co můj stát dělá, mám možnost přestěhovat se do státu jiného (Friedman, 1993:15-16).

Friedmanovou optikou by se dala najít jistá paralela ve vztahu Evropské unie a České republiky, případně jakéhokoliv jiného členského státu. Jistě je lepší, když veškeré zákony a nařízení vydává vláda ČR, která má lepší povědomí o tom, co náš stát a občané potřebují, v jakém odvětví jsou potřeba finance apod. než aby na tomto rozhodování měla podíl EU, která vydává plošně nařízení a směrnice pro všechny členské státy a zasahuje tak do jejich suverenity. Případně bychom mohli zajít ještě dál – přesunutím pravomocí níže na obce a kraje. Příkladem může být Švýcarsko a jeho daňová konkurence mezi kantony.

2.3 Klíčové koncepty libertarianismu

David Boaz ve své knize „*Libertarianism: A Primer*“ (1997) uvádí několik klíčových konceptů libertarianismu:

- **Individualismus** Libertariáni chápou jedince jako základní jednotku sociální analýzy. Pouze jednotlivci dělají rozhodnutí a nesou odpovědnost za své činy. Libertariánská idea vyzdvihuje důstojnost každého jedince a nese s sebou právo a odpovědnost. Postupné rozšíření důstojnosti více skupinám lidí – ženám, lidem různých náboženských vyznání a různých ras, je jedním z největších libertariánských vítězství západního světa (Boaz, 1997:16).
- **Práva jednotlivce** Protože se jedinci řídí svými vlastními morálními zásadami, mají právo si zajistit svůj život, svobodu a vlastnictví dle svého uvážení. Tato práva nejsou poskytnuta vládou nebo společností, nýbrž jsou neodmyslitelnou součástí přirozenosti lidských bytostí. Je tedy přirozeně správné, že jednotlivci tato práva užívají (Boaz, 1997:16).
- **Spontánní řád** Aby mohl jednatel ve společnosti přežít, je zapotřebí určitého řádu. Proto je snadné předpokládat, že tento řád musí být vynucován ústředními orgány. Významný pohled na libertariánskou společenskou analýzu spočívá v tom,

že společnost vzniká spontánně, z jednání tisíců nebo milionů jedinců, kteří koordinují své činnosti s činnostmi ostatních, za účelem dosažení svých cílů. Během lidských dějin jsme se postupně rozhodli pro větší svobodu a přesto se nám podařilo rozvinout složitou společnost s komplikovanou organizací. Nejdůležitější instituce v lidské společnosti, kterými jsou jazyk, právo, peníze a trhy, se však vyvinuly spontánně, bez centrálního řízení. Občanská společnost, která je složitou sítí sdružení a spojení mezi lidmi je jen dalším příkladem přirozeného řádu. Sdružení v občanské společnosti jsou vytvořena za účelem, ale samotná občanská společnost není organizací a nemá svůj vlastní cíl (Boaz, 1997:16).

- **Respektování zákonů** Libertarianismus netvrdí, že lidé mohou dělat vše, co chtějí a nikdo jiný nemůže nic namítat. Libertarianismus spíše navrhuje svobodnou společnost v souladu se zákonem, v níž jednotlivci mohou volně žít a věnovat se svým vlastním životům, pokud respektují stejná práva ostatních. Respektování zákonů znamená, že jednotlivci jsou řízeni obecně platnými a spontánně rozvinutými právními pravidly nikoliv náhodnými příkazy a tato pravidla by měla chránit svobodu jednotlivců v dosahování jejich vlastního štěstí, ať už je jakékoliv, bez určení jeho konkrétní podoby či výsledku (Boaz, 1997:17).
- **Omezení vládních institucí** Jednotlivci vytvářejí vlády k ochraňování svých práv. Ovšem vláda je nebezpečná instituce. Libertariáni mají velkou antipatii k soustředěné moci, neboť, jak řekl Lord Acton: „*Moc korumpuje a absolutní moc korumpuje absolutně*“ (Lord Acton, 1985 cit. podle Boaz, 1997:17). Z tohoto důvodu chtějí rozdělit a omezit moc, což znamená především omezení vlády, většinou prostřednictvím písemné ústavy, která vyjmenovává a omezuje pravomoci, které lidé svěřují vládě. Omezená vláda je základním politickým důsledkem libertarianismu a libertariáni poukazují na historický fakt, že rozptýlení moci v Evropě, více než v jakékoliv jiné části světa, vedlo k individuální svobodě a hospodářskému růstu (Boaz, 1997:17).
- **Volný trh** Pokud chtějí lidé přežít a prosperovat, je nutné, aby se zapojili do hospodářské činnosti. Právo na vlastnictví s sebou nese i právo na výměnu majetku vzájemnou dohodou. Volné trhy jsou ekonomickým systémem svobodných jedinců a jsou nezbytné k vytváření bohatství. Libertariáni věří, že lidé budou svobodnější a

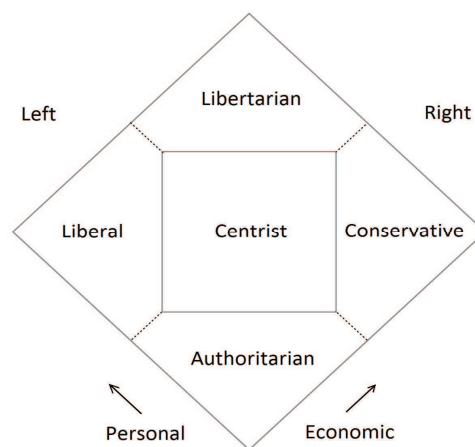
budou více prosperovat, pokud bude vládní zásah do ekonomické volby jednotlivců minimalizován (Boaz, 1997:17).

- **Přínos produkce** Impuls pro vznik libertarianismu v sedmnáctém století, byla především reakce proti monarchům a aristokratům, kteří žili z produktivní práce ostatních lidí. Libertariáni obhajovali právo lidí užívat plody jejich vlastní práce. Toto úsilí se vyvinulo v respektování důstojnosti práce a výroby především pro rostoucí střední třídu, na kterou se svrchu dívali aristokraté. Libertariáni rozvinuli analýzu předmarxistické třídy, která rozdělovala společnost do dvou základních tříd. Na ty, kteří produkovali bohatství a ty, kteří ho silou vzali ostatním. Například Thomas Paine napsal: „*V národě existují dvě odlišné třídy mužů. Ti, kdo platí daně a ti, kdo je získají a žijí z nich*“ (Paine, 1776 cit. podle Boaz, 1997:18). Podobně napsal Jefferson v roce 1824: „*Máme více mechanismů vlády, než je nutné, příliš mnoho parazitů žije z práce lidí vytvářejících hodnoty*“ (Jefferson, 1824 cit. podle Boaz 1997:18). Moderní libertariáni obhajují práva jedinců vytvářejících hodnoty, aby mohli nakládat svobodně s tím, co vydělají a vytvoří. Tato práva obhajují proti nové třídě politiků a byrokratů, kteří by se zmocnili jejich výdělků a převedli by je na ty, kteří nic nevytvářejí (Boaz, 1997:17-18). Boaz tímto myslí přerozdělování prostředků státem, díky kterému trátí celá společnost, jejíž ekonomický rozvoj je v tomto důsledku brzděn.
- **Přirozená harmonie zájmů** Libertariáni věří, že existuje přirozená harmonie zájmů mezi mírumilovnými a produktivními lidmi ve spravedlivé společnosti. Individuální plány jedné osoby, které mohou zahrnovat získání zaměstnání, zahájení podnikání, koupi domu a podobně, mohou být v rozporu s plány ostatních, takže trh způsobuje, že mnozí z nás mění své plány. Avšak všichni prosperujeme z fungování volného trhu. Nejsou potřebné žádné konflikty mezi farmáři a obchodníky, výrobci a dovozci. Teprve když vláda začne rozdávat odměny na základě politického tlaku, zjišťujeme, že se ocitáme ve skupinových konfliktech, ve kterých se snažíme organizovat a bojovat s jinými skupinami o kus politické moci (Boaz, 1997:18).
- **Mír** Libertariáni vždy bojovali proti válce. Pochopili, že válka s sebou přinesla ve velké míře zkázu a smrt. Válka narušila rodinný a hospodářský život a dala více

moci do rukou vládnoucí třídy, což by mohlo vysvětlovat, proč vládci ne vždy sdíleli oblíbený postoj pro zachování míru. Svobodní muži a ženy samozřejmě často museli hájit svou vlastní společnost před cizími hrozbami. Avšak v celé historii je válka obvykle společným nepřítelem mírumilovných a produktivních lidí na všech stranách konfliktu (Boaz, 1997:18).

2.4 Ekonomická a osobní svoboda

Graf č.1: Nolanův diagram

Zdroj: (wikipedia©2018)

Klíčovým bodem libertarianismu je prosazování vysoké míry osobní a ekonomické svobody. Dle Nolanova diagramu, který rozšiřuje tradiční vnímání politického spektra na pravici a levici, myslíme osobní svobodou především svobodu projevu, náboženství, právo na sebevyjádření a nakládání s vlastním tělem. Ekonomickou svobodou je myšlena především svoboda vlastnictví – nákup, prodej, tedy nakládání s vlastním majetkem, dále pak výroba či práce a pracovní vztahy. Vzhledem k tomu, že libertariáni respektují jak osobní tak ekonomická práva, která považují za zásadně nerozlišitelná, drží vysokou úroveň na vrcholu Nolanova diagramu (Bell, 2013:270).

Osobní svoboda je založena na koncepci lidských bytostí jako nezávislých jedinců, kteří jsou si vzájemně rovni. V tom nejzákladnějším smyslu by se dalo říct, že jednotlivci vlastní sami sebe a tak by nikdo neměl být oprávněn k tomu, mít nad nimi kontrolu. Libertariáni souhlasně citují Johna Locka, který ve své knize *Dvě pojednání o vládě* uvádí, že každý

člověk má vlastnictví své vlastní osoby a na tu nemá právo nikdo jiný mimo něho samého. Protože jsou si jednotlivci rovni při respektování „sebevlastnictví“, nikdo nesmí vnucovat jiným svoji představu o tom, co je dobrý život a co je nejlepší pro jeho osobní rozvoj. Právě z práva na sebevlastnictví pramení svoboda, které jednotlivci požadují jako svoboda mravních přesvědčení, projevu, náboženství ..

Dle Hospersa (1971:5,15) se zdaleka nejpočetnějšího a nehorázného porušení osobní svobody a individuálních práv dopouští právě vláda. Vlády národů mají monopol na použití legálního fyzického násilí uvnitř definovaných hranic národa.

Ekonomická svoboda je právo jednotlivce nakládat svobodně se svým majetkem a mít možnost pracovat či podnikat na volném trhu, ponechat si plody své práce a dále s nimi nakládat dle svého uvážení. V ekonomicky svobodné společnosti může člověk pracovat, produkovat, spotřebovávat či investovat podle svého rozhodnutí a vláda mu v těchto činnostech nestojí v cestě. Státní zásahy by se měly omezovat jen na ochranu svobody a práv. Ekonomická svoboda přináší bohatství jak jednotlivcům, tak celé společnosti. Míru ekonomické svobody jednotlivých států měří každoročně organizace Heritage Foundation. Faktory, které jsou použité pro tento index jsou vláda práva, omezená moc vlády, efektivita regulace – svoboda podnikání, svoboda práce, monetární svoboda a otevřenost ekonomiky [ekonomická svoboda©2016].

V rámci ekonomické svobody libertarianismus velmi důrazně nesouhlasí s přerozdělováním, dle libertariánů nesmějí existovat zákonné prostředky k nucené solidaritě s ostatními. Dle libertariánského názoru stát není dobrým hospodářem, protože nemá zpětnou vazbu v podobě ekonomického neúspěchu, kterou mají soukromé subjekty.

Problémem přerozdělování se zabývá i Bastiat, podle kterého společnost volá po pomoci pro nemajetné „*ale zákon není prs, který se sám naplňuje mlékem. Ani laktační cévy zákona nejsou plněny mlékem z pramene ležícího mimo společnost.*“ (Bastiat, 1991:306). Do státní poklady nemůže vstoupit něco ve prospěch jedné osoby či určité třídy, aniž by jiné osoby nebo třídy nebyly přinuceny něco vložit. Ochranná cla, dotace, podpory, sociální úlevy, veřejné vzdělávání, progresivní zdanění, bezplatný úvěr – všechna tato opatření jsou založena na legálním loupění, tedy organizované nespravedlnosti. Zákon by

neměl nikoho utlačovat a okrádat o majetek a to ani ve jménu dobročinnosti. Jeho účelem by měla být ochrana osob a vlastnictví. Zákon působí na osoby a jejich vlastnictví, ovšem pokud působí jinak než tím, že plní ochrannou funkci, dochází k narušování svobody a vlastnických práv (Bastiat, 1991:303, 329).

3. Je stát nezbytný a nevyhnutelný?

V této kapitole se budu zabývat tím, co je stát, jaké jsou jeho hlavní činnosti a funkce. Dále se budeme zabývat standardními argumenty pro nezbytnost a nevyhnutelnost státu, z čehož plyne i teorie společenské smlouvy, jejíž koncept bude představen na základě přístupů Johna Locka a Thomase Hobbesa.

3.1 Vymezení státu

Existuje mnoho definic, které charakterizují stát a státní zřízení. Jedna z nejčastějších definic popisuje stát jako základní územní mocenskou jednotku, která sdružuje obyvatele určitého území, působí na společenské vztahy prostřednictvím všeobecně závazných pravidel chování, které si vynucuje svojí mocenskou autoritou. Stát je vymezen svým územím a státní mocí, má stále obyvatelstvo.

Německý sociolog a ekonom Max Weber popisuje stát jako lidské společenství, které si na určitém území nárokuje pro sebe monopol legitimního násilí (Weber, 1969:158). Pokud by neexistovalo násilí jako prostředek vynucování státního zájmu, tak by stát zanikl a místo něj by nastoupila anarchie.

Potůček (2007:80) uvádí, že stát je politická organizace, které přisuzujeme takové směry činností, které mají celospolečenský a permanentní význam. Tyto činnosti stát zabezpečuje svými orgány nebo orgány jiných subjektů jako jsou např. územní samosprávné jednotky. Za hlavní činnosti státu se považují ty, které se podílejí na zajištění vnitřní a vnější bezpečnosti a také na ochraně lidských práv a svobod. Kromě těchto činností stát dále reguluje a podněcuje ekonomické aktivity, činnosti sociální a kulturní ve spolupráci s občanským a komerčním sektorem. Prostředky k zajišťování těchto funkcí mohou být

právní, mocenské, ekonomické či ideologické. Politická moc je dle Potůčka jednoduše uplatnitelným zdrojem regulace.

Hlavním úkolem státu je zajištění obecného a stabilizovaného rámce fungování společnosti. Současně také zprostředkovává formování a výkon politické moci. Vytváří právní rámec, který uplatňuje a přitom se opírá o veřejnou správu. Cíle kladené společností v různých oblastech vyžadují, aby stát věnoval pozornost řízení a koordinaci rozličných zájmů a efektivnímu rozhodování o pořadí veřejných úkolů a jejich důležitosti. Dle Potůčka může tuto úlohu efektivně a harmonicky plnit zejména stát neboť je to instituce k tomu přizpůsobená a která má k dispozici náležité právní instrumenty (Potůček, 2007:80,81).

Vzhledem k tomu, že v demokratické společnosti se podpora politického režimu odvozuje od volebních preferencí občanů, je třeba věnovat pozornost tomu, aby byl udržen dobrovolný souhlas většiny s politikou vlády. Výrazné sociální rozdíly by mohly znamenat ohrožení legitimacy ekonomického a politického režimu země. Potůček poukazuje na Dahrendorfa, který povahu tohoto vztahu v současné době vystihl poukázáním na nepsaný sociální kontrakt, který spočívá v souhlasu s tím, že se budeme řídit určitými elementárními normami a připustíme i násilí ze strany státní moci tak, aby tyto normy byly dodrženy a zachovány. Součástí těchto norem je i přijetí práva jako základního nástroje, který upravuje sociální vztahy. Potůček zmiňuje, že to je pouze polovina sociálního kontraktu. Druhá polovina spočívá v přijetí veřejných sociálních služeb jako nedílné součásti moderního státu. Stát tedy vystupuje jako garant integrity společnosti a je nadán „*obecnou odpovědností za zachování soudržnosti sociální formace, již je sám součástí*“ (Jessop, 1990 cit. podle Potůček, 2007:81). Role státu je mnohými teoretiky zpochybňována, avšak je zřejmé, že si zachovává mezi regulátory jedinečné a nenahraditelné postavení. „*Co mohou dělat jen státy a nic než státy, je kumulovat a efektivně využívat legitimní moc. Tato moc je nutná k vynucení vlády zákona doma i ve světě*“ (Fukuyama, 2004 cit. podle Potůček 2007:81) (Potůček 2007: 81).

Ve státovědě se odlišují funkce materiální a formální. Materiální funkci státu Holländer odvozuje ze státní moci, která je druhem veřejné moci a vzniká v důsledku dělby práce. Představuje takovou část vyčleněné skupiny společnosti, která se mocí zabývá. Zabezpečení reprodukce je pak základní funkcí státní moci. Dalšími funkcemi státní moci

jsou, kromě zabezpečení reprodukce celé společnosti, funkce organizace života společnosti a zabezpečení funkce reprodukce mocenských struktur, jež jsou reprezentovány státní mocí. Funkce reprodukce státněmocenských struktur lze uskutečňovat mocensky, ideologicky, ekonomicky a uplatňuje se vůči subjektům, které existují ve státě i mimo něj. Pro zabezpečení reprodukce společnosti stát vykonává také sociální, kulturní a vzdělávací činnost. Aktuální je také nutnost ekologického působení státu. Holländer uvádí, že z těchto aktivit je nejvýznamnější ta, kterou označujeme jako sociální stát, který je v současnosti kritizován a také odmítán. Holländer cituje Rosanvallon, který tvrdí, že „V jádru argumentace liberálů najdeme představu, podle níž se za institucí moderního státu skrývají ve skutečnosti státy dva: právní stát, jenž je strážcem demokracie a zárukou důležitých svobod, a stát intervencionistický, který je škůdcem těchto svobod. Ten druhý je třeba zničit.“ (Rosanvallon, 1981 cit. podle Holländer 2012:106). Formální funkcí státu myslí Holländer podobu, v jaké stát uskutečňuje funkci materiální. Za formální funkci můžeme považovat obecnost a individuálnost státněmocenské regulace. Formální funkce státu může mít podobu vydávání zákonů, uskutečňování veřejné správy a soudnictví (Holländer 2012:103-108).

3.2 Argumenty pro nezbytnost a nevyhnutelnost státu

Stát je často považován za nezbytnou podmínku existence hospodářského rozvoje a společenského řádu. Velmi běžný je předpoklad, že bez státu by společnost nezbytně upadla do chaosu a anarchie. Někteří filosofové jako například Locke došli k závěru, že společnost bez státu nemůže existovat nebo alespoň ne dlouhou dobu. Důvodem tohoto názoru je, že nedostatky společnosti bez nadvlády státu jsou větší než život společnosti ve státě. Tento argument také potvrzuje absence údajně historicky významných příkladů velkých společností bez státního zřízení v posledních tisíciletích. Dle Higgse je kromě primitivních národů existence státu a společnosti trvale spjata (Higgs 2007:57).

Dle Holcomba je jedním z hlavních argumentů obhájců vládního zřízení tvrzení, že trhy nemohou poskytovat určité zboží a služby tak efektivně jako vláda a v nějakých případech mohou být trhy zcela neschopné poskytnout určitý druh požadovaného zboží. Typicky se těmito službami myslí bezpečnost a justice. A to i přesto, že někteří obhájci anarchie tvrdí, že soukromé smluvní dohody mohou efektivněji poskytovat veškeré zboží a služby a to bez nátlaku vládních činností. Domnívá se však, že efektivita vlády versus efektivita

soukromých dohod je irelevantní, protože vláda nebyla vytvořena k výrobě zboží a služeb pro občany. Vlády byly vytvořeny a uloženy lidem násilím za účelem převedení zdrojů a získání kontroly. Výsledkem je, že bez vlády nebo se slabou vládou by predátorské skupiny využívaly prostřednictvím nátlaku ostatní a vytvořily tak vládu, která by čerpala z jejich bohatství. Řešením se tedy zdá možnost preventivního vytvoření a navrhnutí své vlastní vlády, která bude méně predátorská a poskytne jim ochranu. Holcombe se domnívá, že toto je právě jedním z důvodů nevyhnutelnosti vlády a proto je jí také každé místo na světě ovládáno (Holcombe 2004:326,328,333).

Další argument pro nevyhnutelnost státu, který zároveň souvisí s předchozím tvrzením o ochraně před predátorskými skupinami, je obyčejný lidský pocit v ohrožení – strach. Právě prostřednictvím strachu vláda uplatňuje svoji moc a pokud by lidé neměli strach, žádná vláda by nemohla trvat déle než dvacet čtyři hodin. Nemusí se jednat o strach z vlády samotné, může představovat skutečnou reakci na nebezpečí, před kterým chce vláda lidi ochránit. Higgs připouští, že některé hrozby, které vedou k tomu, že se lidé podrobí vládě, mohou být skutečné, nicméně také uznává, že mnoho veřejných obav vzniká často z důvodu jejich stimulace samotnou vládou. Obavy lidí mohou tedy být ze samotné vlády, z reálných a falešných hrozeb, kvůli kterým lidé hledají u vlády ochranu. Všechny tyto případy vedou vládu k tomu, aby využívala strach společnosti ve svůj prospěch, protože řízení strachu společnosti se rovná jejímu ovládnutí (Higgs 2005: 447,449).

3.3 Teorie společenské smlouvy a legitimacy státního zřízení

Následující podkapitoly se budou zabývat vybranými přístupy k problematice teorie společenské smlouvy a legitimacy státního zřízení. Vysvětlení vzniku státu je třeba hledat právě ve společenské smlouvě a proto považuji její začlenění v rámci mé práce nezbytné k tomu, abychom pochopili důvody existence státu a dále mohli pokračovat v jeho interpretování v rámci libertariánské filosofie.

Společenská smlouva je teorie, ve které jsou právní a mocenské vztahy společnosti postaveny na implicitní dohodě, v rámci které lidé odevzdávají svá práva ve prospěch státu, tímto aktem se zřikají svobody výměnou za ochranu. Dalo by se tedy říct, že smluvním aktem přenášejí na stát svou svrchovanost. Mezi státem a jednotlivcem následně vzniká dvoustranný právní vztah, který je neodvolatelný a podmíněně závazný. Lidé se

před uzavřením společenské smlouvy nacházeli v takzvaném přirozeném stavu, v němž neexistovala politická moc a kde je přirozená pravidla bezprostředně zavazovala. Prostřednictvím smlouvy se tak vzdávají svých přirozených práv. Po uzavření společenské smlouvy je tento stav označován jako občanský, lidé se zorganizovali ve stát a původní přirozené právo se nyní uplatňuje prostřednictvím státu [Kubů a kolektiv 2002:54]. Legitimita je obecné uznání oprávněnosti moci a uplatňování autority. Legitimita státní moci je přesvědčení, že ten, kdo vládne nebo vydává právní nařízení takto činí po právu nebo na základě určitého titulu. Tento titul nemusí být nutně právní, ale může být založen na nejvyšší legitimační normě např. na vládě z „boží milosti“ nebo na „přirozeném právu“ (Petrusek, Maříková, Vodáková 1996:564-565).

3.3.1 Společenská smlouva Johna Locka

John Locke byl anglický filosof a politik, který svou politickou teorií značně ovlivnil liberální myšlení. Locke spatřuje práva všech lidí především v právu na život a jeho ochranu. Dále v právu na vlastnictví majetku a svobody. Jeho pojetí klade důraz především na svobodu a rovnost.

John Locke se ve své knize *Dvě pojednání o vládě* snaží zjistit, v jakém stavu se nacházejí všichni lidé od své přirozenosti, tedy před vznikem politické moci. Dle Locka je to stav takzvané dokonalé svobody a rovnosti, kde mohou svobodně řídit a spravovat svůj majetek v mezích přirozeného zákona, aniž by jedinec žádal povolení. V tomto přirozeném stavu jsou jednotlivci omezeni v mezích přirozeného zákona, který se řídí rozumem a zabraňuje lidem, aby si navzájem škodili na životě, zdraví svobodě či majetku (Locke, 1965:140-141).

Locke rozděluje a chápe vlastnictví dvěma způsoby. Jednak chápe vlastnictví jako vlastnictví své vlastní osoby a také to, že můžeme svobodně rozhodovat o svém životě. Toto vlastnictví zahrnuje i plody a výtvary naší práce. Dále chápe vlastnictví jako vlastnictví statků. Dle Locka vlastnictví začíná tím, že se vezme určitá část toho, co je společné a vyjme se tak ze stavu, v němž je zanechala příroda. I když nám však vlastnictví bylo dáno přirozeným právem, toto právo zároveň vlastnictví omezuje. Tím je myšleno, že každý člověk si může z přírody přivlastnit jen tolik, kolik může užít ke svému prospěchu. Právě na tolika věcech může uplatňovat své vlastnictví. Vlastnictví je tedy omezeno tím,

co je člověk schopen spotřebovat a využít, protože cokoliv je nad tím, co skutečně potřebujeme, nepatří nám, nýbrž druhým. Toto pravidlo však zaniklo, když se začaly používat peníze - „*a takto se dostavilo užívání peněz, nějaké trvalé věci, kterou lidé mohli podržeti, aniž se kazila, a kterou lidé na základě vzájemného souhlasu přijímali výměnou za opravdu užitečné, ale zkáze podléhající potřeby životní*“ (Locke, 1965: 161-162). Právě vynález peněz zasáhl do rovnosti lidí z důvodu poklesu přírodních zdrojů, které již nebyly zatíženy vlastnickým právem. Důsledkem byly konflikty a násilí, které znamenaly odklon od přirozeného stavu. Přirozený stav se tak stal neudržitelný, protože nedokázal zabezpečit vlastnictví – tedy život, svobodu a majetek. Hrozba válečného stavu byl jeden z hlavních důvodů, aby lidé vstoupili do společnosti a vzdali se tak svých přirozených práv (Locke 1965: 149,152-154).

Jediný způsob, který člověka zbavuje přirozené svobody a který ho tak připoutává k občanské společnosti je dohoda. Dohoda, která připoutává a sjednocuje ty, kteří se chtějí seskupit ve společenství pro své bezpečí a klidný život. Každý jednotlivec je tak vázán souhlasem, že se podrobí většině, pokud dobrovolně souhlasí se vstupem do společenství. Pokud by dohoda nefungovala na tomto principu, neměla by žádný význam a nebyla by tak smlouvou jednotlivců ve společenství. Ti by pak nebyli zatíženi závazkem smlouvy, zůstali by svobodni a v přirozeném stavu (Locke, 1965:185-186).

Jakýkoliv jedinec, který ze stavu přirozeného vstoupí do společenství, zatíženého smlouvou, postupuje tak veškerou moc nutnou k účelům, pro než společenství vzniklo. Tak se děje pouhou dohodou mezi jednotlivci, která stanoví, že se spojí v jednu politickou společnost. „*A takto to, co počíná a skutečně ustavuje jakoukoli politickou společnost, je toliko souhlas jakéhokoli počtu svobodných lidí schopného většiny, že se spojí a sloučí v takovou společnost. A toto a toto jedině dalo nebo mohlo dáti počátek každé zákonné vládě na světě*“ (Locke, 1965:186).

Každý jednotlivec, který se včlení do určitého státu tím, že s ním spojí svoji osobu, původně přirozeně svobodnou, spojuje s ním i svůj majetek, který byl dříve také svobodný a nezatížený žádným břemenem. Jednotlivec se tak podřídí státu. Avšak kdokoliv, kdo dal tichý souhlas (explicitně se nevyjádřil) k vládě a chce se vzdát svého majetku darováním, prodejem či jiným způsobem, může odejít a stát se členem jiného státu. Je tu také možnost dohody s dalšími jednotlivci, že založí nový stát někde na světě, kde je území stále

svobodné a neobsazené. Pokud se však jedinec spojí výslovným prohlášením s nějakým státem, je k němu vázán poddanstvím a nikdy nemůže získat zpět volnost přirozeného stavu. Nikdo tedy nesmí učinit jedince poddaným, pouze on sám může rozhodnout, zda se tak stane, zda jsou pro něj podmínky výhodné i za cenu ztráty svobody a k tomu může dojít právě jen smlouvou a výslovným slibem. Takto se začaly formovat politické společnosti (Locke: 1965:195-197).

Z Lockova pojetí společenské smlouvy vyplývá, že smlouvou vzniká občanská společnost, na rozdíl od Hobbesova absolutního státu. Účelem takové společnosti je napravovat nevýhody přirozeného stavu. Tento problém se vyřeší stanovením autority při řešení sporů, ke které se mohou členové společnosti odvolat. Absolutní panovník naproti tomu disponuje takovou mocí, že je vůči svým poddaným v přirozeném stavu.

Státní moc Locke dělí na zákonodárnou, výkonnou a federativní, která má moc vyhlášovat válku a mír. Oddělení jednotlivých oblastí moci vede k jejich vzájemné kontrole a zachování rovnováhy [Locke 1965:208-209].

3.3.2 Společenská smlouva Thomase Hobbesa

Dle Hobbesa příroda opatřila lidi srovnatelnými vlastnostmi, z tohoto důvodu jsou si lidé rovni. Někdo může být silnější či bystřejší, ale i ten nejslabší člověk může zabít nejsilnějšího. Schopnosti duševní jsou ovlivňovány především zkušeností a nezáleží tolik na vrozených vlastnostech. V lidské přirozenosti Hobbes vidí tři hlavní příčiny sporů. Jde o lidské soutěžení, které vede k násilí, vzájemnou nedůvěru a touhu po slávě. Hobbes v těchto lidských vlastnostech shledává důvod nutnosti společenské moci, která by lidi držela „na uzdě“, aby nedošlo k válečnému stavu. Přirozený stav tedy charakterizuje jako válku všech proti všem, čas, kdy jsou si všichni lidé vzájemně nepřáteli, kde vládne násilí a bezpráví (Hobbes 1941: 159-160,162).

Další důsledek války vidí Hobbes v tom, že v tomto stavu neexistuje spravedlnost. Není nic a nikdo, kdo by určoval, co je a není dobré. Proto tam, kde není společné vlády, není ani zákon a kde není zákon, není spravedlnost. V tomto stavu pak neexistuje vlastnictví, protože není rozdíl mezi „mým“ a „tvým“. Nikomu není zajištěna bezpečnost. Jediné pravidlo, které v tomto stavu platí je, že každému patří to, co si může vzít a to na tak

dlouhou dobu, než ho o to připraví někdo jiný. Co tedy vede lidi, aby z tohoto neblahého stavu vystoupili? Je to rozum a cit, přirozené zákony, které je vedou k dosažení pokoje, míru a vzájemné shody, aby se ochránili před pravděpodobnou smrtí (Hobbes 1941:164-165,166).

Ze stavu popsaného výše vyplývá první, základní přirozený zákon: „*vyhledávej a zachovávej mír*“ (Hobbes 1941:166). Z prvního zákona je vyvozen zákon druhý: „*Každý má být ochoten, jsou-li ovšem zároveň ochotni stejně ostatní, do té míry, jak uzná za potřebné pro svůj klid a bezpečnost, vzdát se tohoto práva na vše a spokojiti se s takovou svobodou se zřetelem k ostatním, jakou by on sám poskytl jiným se zřetelem k sobě*“ (Hobbes 1941:166-167). Pokud tento předpoklad poruší byť jen jeden jedinec, existence válečného stavu je nevyhnutelná, protože jak je psáno v evangeliu, co nechceš, aby ti činili jiní, nečiň ani ty jim (Hobbes 1941:167).

Nutnost toho, aby se lidé zřekli některých práv a nenárokovali si vše, jako ve stavu válečném, je nevyhnutelná pro zachování míru, jak určuje přirozený zákon. Jednotlivec se může svého práva vzdát a nebo ho postoupit někomu jinému, jelikož je to dobrovolný akt, jednotlivec ho činí za cílem získání dobra. Pokud si lidé postupují svá práva navzájem z důvodu zajištění života a opatření prostředků, rozumíme tím smlouvu (Hobbes 1941:168-169).

Z tohoto předpokladu vychází následující závazek „*ať lidé vykonávají sjednané smlouvy*“ (Hobbes 1941:177). Hobbes tento přirozený zákon chápe jako zdroj a původ spravedlnosti. V přirozeném stavu není žádná moc, která by lidi donutila k dodržování závazků. Protože není žádné jiné východisko, Hobbes toto chápe jako důvod vzniku státu, protože platnost smluv se může začít vynucovat až se vznikem občanské moci, která je dost silná na to, aby lidi donutila dodržovat smlouvy. V tento moment začíná i vlastnictví (Hobbes 1941:177-178). Smlouvou tak jednotlivci vytváří stát a postupují veškerou moc, kterou užívali ve stavu přirozeném, do rukou nejvyššího státního orgánu ([Kubů 2002:60). Smlouvu je však třeba upevnit a posílit společnou mocí, která bude řídit činy jednotlivců ke společnému blahu. Cesta k zřízení takové moci je, že lidé svěří veškerou moc a sílu jedinému muži. Tento muž pak bude vlastně zplnomocněn činit věci v zájmu společného pokoje a bezpečnosti a lidé mu budou muset podřídit svoji vůli. Tato osoba – vladař, suverén, má svrchovanou moc a ostatní jsou k němu ve vztahu poddanosti (Hobbes 1941:205-206).

Protože si lidé z přirozeného práva nic neoponechají (postoupí ho vladaři), státní moc lze svou povahou chápat jako absolutní. Stát pomocí zákonů určí, co je a co není správné, dobré a špatné. Žádné právo nebude nespravedlivé, protože lidé budou sami autoři zákonů, vzhledem k tomu, že postoupili svá práva vládci a není možné, aby vůči sobě vykonávali nespravedlnost. Jde tedy o absolutní odevzdání moci. Z toho Hobbes vyvozuje, že lidé nemají právo odvolat mandát, který dali svrchované vládě a to ani za podmínky vykonávání vlády v rozporu s nejlepším zájmem svých občanů. Hobbese k tomuto závěru vede jeho pesimistické hodnocení povahy lidských bytostí, které chápe jako egoistické a přirozeně konfliktní. Lidé nad sebou potřebují silnou moc, protože jen ona je bude schopna přinutit, aby zachovávali mír a pořádek. Hobbes neuznává život, svobodu, majetek jako nezczitelná práva, na které nemá státní moc vliv, naopak je stát reguluje. I církev je podmíněná státem a zbavena autority božského práva. Absolutismu státu je podřízena církev i náboženství, aby byla zachována jeho suverenita (Kubů a kolektiv 2002:60-61).

3.3.3 Kritika a srovnání teorií Locka a Hobbese

Hobbes byl silně ovlivněn svým individuálním pohledem na lidské chování a tedy i jeho teorie o společenské smlouvě byla odrazem toho, v co věřil. Lidské vlastnosti vnímal jako od základu násilné a podlé. Tento názor byl ovlivněn nelehkou dobou, ve které žil. Občanská válka významně přeměnila politické chápání v Anglii. Toto dlouhé a těžké období utvářelo jeho pesimistický pohled na lidskou přirozenost a vštípilo mu silné přesvědčení o významu absolutní monarchie, kterou chápal jako jedinou schopnou formu vedení v čele s vladařem s neomezenou vládnoucí mocí (Mouritz 2010:124).

Mnoho komentátorů Hobbesovi teorii společenské smlouvy se domnívá, že tím, že veškerou víru ve svrchovanost prosazuje společenskou smlouvou, nedosahuje standardu dokonalého a přesvědčivého důkazu v čistě právním smyslu. Hlavní slabostí jeho teorie je, že nedokáže vysvětlit, proč by se společenská smlouva neměla porušovat a proč by se lidé neměli podřizovat panovníkovi, což se zdá být něco víc než morální odpovědnost. Typickou právní odpovědí ve věci vymáhání smluv by bylo, že soudy budou dodržovat zákon, protože v přirozeném stavu, kde není zaveden systém judikatury, má Hobbes problémy s řešením problému vymáhání a dodržování smluv. Další fakt, který podkopává přesvědčení Hobbesovy argumentace spočívá v tom, že jeho společenská smlouva je

v podstatě hypotetická a zdá se, že nemá v historii žádnou paralelu. Závěrem Hobbes přiznává, že jediné, co lidstvo udržuje ve stavu poddanosti je strach (Mouritz 2010:125-126).

Locke dosáhl intelektuální zralosti v letech po skončení Anglické občanské války. Byl také spojen s politickou stranou Whigů, která prosazovala omezenou monarchii. Locke spatřoval skutečného panovníka v principu, že nevyžaduje absolutní nadvládu a spíše prosazuje osobní svobody. I Lockova teorie je, jako v případě Hobbese, ohrožena historickými námitkami vůči společenské smlouvě. Nicméně měl v úmyslu představit racionální argument spíše než praktický příklad. Ve skutečnosti se však jeho srozumitelnější argument, založený na pojmech jako je rovnost a vlastnická práva, objevil silně vyjádřen v ústavních základech Spojených států amerických, kde je Deklarace nezávislosti podrobně modelována dle prvků jeho knihy *Dvě pojednání o vládě* (Mouritz 2010:124,126).

Lockův přirozený stav je zproštěn Hobbesova vnímání tohoto stavu plného „násilí a podvodu“. Jednotlivci místo toho žijí společně, užívají rozumu, ale bez vůdčí autority, která by následovala. Přirozeností jednotlivců je tendence vyhnout se osamělému životu, proto zakládají rodiny a to vede ke vzniku občanské společnosti. Společenská smlouva má tak dvoustupňový postup. Jednak od jednotlivců ke kolektivní společnosti a za druhé svěřením moci zákonodárcům. Na rozdíl od Hobbesovy společnosti, kde jsou práva obětována z důvodu lidského strachu, je zákonodárná moc v Lockově výkladu pozitivní, dobrovolné postoupení a instituce. Povinností vlády je, aby sloužila lidem a právo veřejnosti na odpor proti takové autoritě je zásadně neodmyslitelné a nemůže být ohroženo (Mouritz 2010:126).

Skotský filosof David Hume argumentoval vůči teorii společenské smlouvy tím, že poukazoval na její fiktivnost, která v sobě nenes normativní závaznost. Dle něj tato teorie předkládá mylný obraz o tom, jak vznikl stát, jehož předpokladem bylo předešlé násilí, klam a hrozby. Státy dle této koncepce postrádají mravní původ či základ. Společenská smlouva nevznikla tedy dobrovolně a svobodně, ale jako důsledek strachu a stresu, který lidé zažívali v přirozeném stavu. Z toho jasně vyplývá, že smlouva nebyla uzavřena dobrovolně, ale vynucením a taková smlouva nemůže být platná. Původní smlouva nemůže

zavazovat další generace a tak místo původní smlouvy musí vzejít pravidelně opakovaná generační společenská smlouva (Holländer 2017:10).

4. Stát v pojetí libertariánů

V této kapitole bude představen stát v pojetí libertarianismu a to dle jeho dvou hlavních představitelů – Murraya Rothbarda, zástupce anarchokapitalismu a Roberta Nozicka, představitele minarchismu. Představíme si jejich koncepty libertariánského státu, které následně kriticky zhodnotíme.

4.1 Koncept státu v podání Murraya Rothbarda

Výchozím bodem při zkoumání Rothbardova státu pro mě budou jeho kniha *Anatomie státu*. Rothbard je považován za otce dnešního anarchokapitalismu, který staví na svobodě jedince, jenž má právo svobodně nakládat a směřovat svůj majetek s ostatními, což je předpoklad svobodného trhu, který není nikým regulován. V pojetí anarchokapitalismu je svoboda jednotlivce nedotknutelná. Lidé by dle anarchokapitalistů neměli pasivně přijímat život zatížený břemenem státních nařízení a zákonů. Budu se zabývat obecnými argumenty a pohledem Rothbarda na to, co stát je a především na to, co stát není, jak si stát udržuje svoji moc a jak překračuje své limity. Stát dle Rothbarda nic neprodukuje, právě naopak okrádá ty, kteří produkují. Stát chápe jako ničitele svobody, který ohrožuje všechny na životě i majetku, zabraňuje maximálnímu lidskému užítku a to vše pod rouškou dobrých úmyslů.

4.1.1 Co je stát?

Rothbard odmítá tvrzení některých teoretiků, kteří stát považují za dobrovolnou instituci, jejíž existence spočívá ve službě společnosti i jejím členům či jako nástroj, který má sloužit například k tomu, aby napravoval tržní selhání, či jiné problémy soukromého sektoru. Rothbard stejně tak odmítá tvrzení, že stát vznikl společenskou smlouvou, dobrovolným souhlasem s ustanovením státu. Státy dle něj vždy vznikaly donucením, prostřednictvím využití moci silných jedinců nebo skupin. Vznikaly skrze využívání násilných prostředků, na kterých jsou založeny. Prostřednictvím donucování pak svým

vlastním občanům berou majetek skrze daně a to bez ohledu na souhlas zdaněného. Zdanění proti vůli občanů je v rozporu s rothbardovskou etikou (Kostka 2012:13).

Společně se vzestupem demokracie se dle Rothbarda zvýšila také identifikace společnosti se státem a to natolik, že je možné slyšet výroky typu „*my jsme vláda*“. Slovo „*my*“ tak může sloužit jako kolektivistický termín, který dovoluje ideologickou kamufláž reality politického života. Pokud by platilo, že „*my jsme vláda*“, pak vše, co vláda učiní kterémukoliv jednotlivci, není jen oprávněné a netyranské, ale vzhledem k jedinci také dobrovolné (Rothbard, 2011:3). Protože Rothbard nesouhlasí s tvrzením, že „*my jsme vláda*“, můžeme zde sledovat protiklad vůči Hobbesově teorii společenské smlouvy, kdy lidé postupují svou moc do rukou vladaře a protože tak činí dobrovolně, žádný zákon nemůže být neoprávněný či nespravedlivý – lidé jsou dle Hobbese vláda, protože oni sami jsou autoři zákonů.

Pokud tedy *my* nejsme stát, není to instituce, která má řešit vzájemné problémy, či klub – *Co je vlastně stát?* Rothbard popisuje stát jako „*organizaci ve společnosti, která se snaží udržet si monopol na použití síly a moci na určitém území, je to jediná organizace ve společnosti, která získává příjmy nikoliv dobrovolnými příspěvky nebo platbami za služby nýbrž donucením*“ (Rothbard 2011:4). Naproti tomu ostatní jednotlivci a také organizace získávají své příjmy produkcí zboží a služeb a to jejich dobrovolnou směnou s ostatními. Stát však získává příjmy tím, že vyvíjí nátlak a používá moc proti svým poddaným a dále reguluje a diktuje jejich další činnosti (Rothbard, 2011:3-4).

Přirozeným způsobem pro jedince jak přežít a získat bohatství spočívá v použití mysli a účasti v procesu směny a výroby. Tohoto cíle dosáhne transformací přírodních zdrojů na svůj majetek a následnou směnou za podobně nabitý majetek ostatních jedinců. Společenská cesta, která je určovaná potřebami lidské povahy je cesta vlastnických práv a volného trhu směny či darování těchto práv. Touto cestou se lidé naučili vyhýbat se boji o vzácné zdroje a to tak, že přestalo platit, že jedna osoba je může získat pouze na úkor osoby druhé. Tím také zjistili, že je pro obě strany výhodnější znásobit své zdroje harmonickou a mírovou směnou a produkcí (Rothbard, 2011:4).

Rothbard rozvádí svou definici státu tím, že cituje německého sociologa Franze Oppenheimera, který tvrdí, že existují dva vzájemně se vylučující způsoby, jimiž lze získávat bohatství. První je tedy, jak jsme si ukázali, směna a výroba – tento způsob

získávání statků označuje jako „ekonomický způsob“. Druhý způsob jak tohoto cíle dosáhnout je jednodušší, protože u něj nepotřebujeme vyvíjet produktivitu. Jedná se o zmocnění cizích statků násilnou cestou. Tento způsob získávání prostředků Oppenheimer nazývá jako „politický způsob“. Přirozenou cestou nabývání bohatství je pro člověka způsob první, který mu umožní dlouhodobě přežít a prosperovat. Druhý způsob Rothbard označuje jako nepřirozený, který navíc produkci snižuje a snižuje motivaci výrobců vyrábět nad hranicí minima (Rothbard, 2011:5).

Přirozeností Rothbard rozumí přirozená práva, která jsou ukotvena v povaze člověka a jde především o svobodu a soukromé vlastnictví. Přirozená práva se dají chápat i jako lidská schopnost vědomé volby, nutnost používání rozumu a úsilí k dosažení cílů a hodnot. Schopnost a potřeba komunikovat s ostatními jedinci a působit na ně, účastnit se dělby práce. Přirozená je taky rovnost mezi lidmi, kteří jsou nadáni nezcizitelnými právy na život, svobodu a budování osobního štěstí (Rothbard, 2009:29, 204). Stejně jako u Locka jsou i pro Rothbarda přirozená práva ve formě svobody a vlastnictví inherentní. Právě přirozený zákon vyžaduje, aby všichni lidé byli svobodní a mohli svobodně nabývat soukromého vlastnictví, které nesmí být nikým a nijak narušováno. Tyto dva požadavky jsou u obou filosofů neodmyslitelně propojeny (Kostka 2012:4).

Rothbard odpovídá na otázku *Co je stát?* slovy Oppenheimera „*stát je organizace politických způsobů, tedy systematických loupeživých procesů na daném území*“ (Oppenheimer, 1926 cit. podle Rothbard, 2011:5-6). Stát tak poskytuje zcela legální, systematickou a beztrestnou cestu ke krádeži soukromého vlastnictví. Stát vždy vznikl z podrobování a vykořisťování, Rothbard tímto argumentem popírá teorii společenské smlouvy, jako původce vzniku státu jak tvrdí někteří jiní autoři. Rothbard uvádí příklad dobovačného kmene, který zjistí, že mnohem výhodnější je usadit se na území podrobeného kmene a těžit z jejich produkce než poražený kmen ihned povraždit a oloupit (Rothbard, 2011:5-6).

4.1.2 Jak sis stát udržuje svoji moc

Stát je nastolen, ale nastává otázka, jak si má svoji nadvládu udržet, aby nedocházelo k bojům a povstáním. Důležitou roli hraje ideologie. Vláda potřebuje především podporu svých poddaných, která nemusí být nikterak aktivní, docela postačí pasivní rezignace. Nicméně nějaká akceptace ze strany obyvatel je nutná, protože jinak by menšina, která je u

moci, byla přemožena odporem většiny. Klíčovým úkolem vlády je tedy zajistit si aktivní či rezignovanou podporu většiny (Rothbard, 2011:6-7).

Způsobem, kterým si lze zajistit podporu je vytvoření vztahů s vybranými skupinami obyvatelstva. Těmi jsou například úředníci či členové vlády. Tito jedinci se ekonomicky podílejí na existenci státu a těží z toho, co přinese jeho vládnutí. Ovšem tyto vztahy přinesou jen omezené množství podpory, vzhledem k tomu, že jde o menšinu obyvatel. I když různé dotace a propůjčení privilegií přinesou podporu další části obyvatel, stále chybí potřebný souhlas většiny. Proto je nezbytné, aby většina obyvatelstva, byla *ideologicky* přesvědčena o tom, že „*vláda (stát) je dobrá, moudrá a nezbytná a rozhodně lepší, než jakákoliv jiná myslitelná alternativa*“ (Rothbard, 2011:7). Propagování této myšlenky je důležitý úkol intelektuálů, protože masy lidí si samy nevytváří svůj vlastní úsudek, podle kterého by pak samy žily. Naopak pasivně přijímají to, co je jim řečeno bez toho, aby si udělaly svůj vlastní názor. Intelektuálové tedy tvoří názory ve společnosti a formují veřejné mínění. Stát potřebuje formovat názory svých obyvatel, proto se intelektuálové a stát spojují (Rothbard, 2011:7).

Existence státu byla podporována mnohými argumenty, kterými stát a jeho „inteligence“ přesvědčovala své poddané o důležitosti jeho existence. Vyskytují se zde základní druhy argumentů, které se dají rozdělit:

- (a) vládci určitého státu jsou skvělí a moudří muži, mnohem způsobilejší a inteligentnější, než dobří, ale prostí poddaní
- (b) vládnutí je nezbytné a mnohem lepší, než nepopsatelná zla, která by nás potkala pokud by vláda neexistovala

Jednou z nejstarších ideologií je spojení státu a církve. Představa „vyvoleného“ panovníka, který získal korunu z vůle boží, či v některých případech je zvolen i Bohem samotným (např. absolutistické vlády) vytváří iluzi, že odpor k jeho vládnutí je rouhání se proti Bohu samotnému (Rothbard, 2011:9).

Dalším způsobem, který efektivně v poddaných vyvolával strach, byla představa jiné formy vlády či bezvládí. Toto tvrzení bylo postavené na tom, že vládci poskytují svým obyvatelům nezbytné služby a ochranu před různými kriminálníky a nájezdníky. Stát dbal na to, aby byl zločin držen na minimu a on tak mohl dál vykořisťovat své poddané. Během

posledních století se strach rozšiřoval i na strach z ostatních států. Vzhledem k tomu, že půda na Zemi byla rozdělena mezi určité státy, byla podstatná identifikace státu s daným územím, na kterém stát působí. Většina lidí má nějaké pouto ke své vlasti, k zemi kde se narodili a vyrůstali a právě tato identifikace s rodnou zemí vedla k tomu, že přirozený patriotismus pracoval ve prospěch státu. Pokud zemi č.1 napadne země č.2, prvním úkolem státu č.1 je přesvědčit své poddané, že útok je veden proti nim nikoliv proti vládnoucí třídě. To vedlo až ke vzniku nacionalismu, který byl v západní civilizaci úspěšný v několika posledních stoletích (Rothbard, 2011:9).

Dalším způsobem ideologické propagace, kterou stát používal v uplynulých staletích, je tradice. Čím delší byla doba, kdy vládce stál v čele státu, tím silnější byly nástroje jeho moci. Pokud například nějaký stát či dynastie vládla dlouhé období, stála za nimi váha staletí tradic. Tímto způsobem jedinec spíše než by uctíval své předky, uctívá dávné vládce (Rothbard, 2011:9-10).

Jedním z nebezpečí pro stát je nezávislá intelektuální kritika jednotlivce. Avšak stát má moc zkompromitovat každého, kdo by se proti němu odvážil vystoupit. Dalším účinným způsobem, jak šířit ideologii a stvrzovat moc, je potlačit individualismus a naopak prosazovat kolektivismus. Kritické myšlenky, které vznikají jako názor menšiny musí stát včas zarazit a to tak, že tyto názory, které nedopovídají názorům většiny stát zesměšní. „*Tímto způsobem se masy lidí nikdy nedozví, že je císař nahý*“ (Rothbard 2011:10).

Pro stát je velmi důležité, aby jeho existence byla v očích jeho poddaných vnímána jako nezbytná. Přesto je-li vládnutí určitého státu neoblíbené, lidé mají tendenci pasivně rezignovat, tuto rezignaci vystihuje přísloví „*smrt a daně*“. Rothbard také zmiňuje tzv. dějepisický determinismus jakožto opak ke svobodné vůli jednotlivce. Pokud nám po staletí vládne určitá dynastie v povědomí lidí se usadí názor, že je to proto, že takto rozhodly zákony historie či boží vůle a není v moci jednotlivce v tomto něco změnit. Důležité pro stát také je, aby u svých poddaných vzbudil odpor k různým konspiračním teoriím historie, protože hledání těchto komplotů znamená hledání motivů a přisuzování odpovědnosti za různé historické chyby (Rothbard 2011:10).

Velmi účinným způsobem jak udržet poslušnost poddaných je vzbuzování pocitu viny. Pokud jedinec zlepší svou životní úroveň, může být označen za chamtivce, materialistu či

zbohatlíka. Pokud se někomu daří a dokáže produkovat zisk, může tato jeho snaha být označována jako vykořisťování či lichva. Vzájemně výhodná směna může být označena za sobectví a jako řešení je vždy navrhováno, aby více peněz bylo převedeno do veřejného sektoru. Tento pocit viny způsobí, že právě to veřejnost udělá. Zatímco jednotlivci inklinují k sobecké lakotě, vláda je oslavována za to, že se nezapojuje do dobrovolné směny a toto chování je prezentováno jakožto její oddanost k vyšším a ušlechtlejším cílům (Rothbard 2011:11).

Stát své poslání skrývá také často za vědu, vzhledem k tomu, že vládnutí se považuje za „ultravědecké“, protože je plánované experty. Zde můžeme sledovat posun od božského poslání státu, které zaniklo počátkem sekulárnější doby. Ovšem i když je rozum používán více než v dobách minulých, není to rozum jednotlivce či projev jeho svobodné vůle. Tento rozum je kolektivistický a deterministický. Rothbard uvádí: *“Zloděj, který ospravedlňuje svoji krádež tím, že ve skutečnosti pomáhá oběti tím, že utracením ukradených peněz zvedne maloobchodní trh, by našel jen málo stoupenců. Ovšem když se tato teorie zabalí do keynesiánských rovnic a působivých referencí multiplikačního efektu, tak toto tvrzení působí přesvědčivěji. A tak útok na zdravý rozum pokračuje v každém století, jen se mění prostředky.”* (Rothbard 2011:11).

Jak jsme si ukázali, ideologická podpora je dle Rothbarda nezbytným předpokladem pro existenci státu. Stát musí zajistit, aby veřejnost nepochybovala o jeho legitimitě (Rothbard 2011:13).

4.1.3 Jak stát překračuje své limity

Rothbard uvádí příklad západní Evropy, kde koncept boží suverenity znamenal, že král může vládnout pouze v souladu s božím zákonem. Avšak panovníci toto tvrzení přeměnili k obrazu svému a to tak, že tento koncept převrátili na „razítko božího souhlasu“ s veškerou jejich akcí. Stejně tak koncept parlamentní monarchie, který vznikl původně jako kontrola občanů nad absolutistickou monarchií, skončil parlamentem, který se stal součástí státu a který jedná svrchovaně, stejně tak jako vládce (Rothbard 2011:13).

Dle Rothbarda byla nejambicióznějším pokusem zavedení určitých limitů státu, tedy omezení státní moci, *Listina práv* a jiné restriktivní části americké ústavy, kde se zapsané

omezení vlády stalo fundamentálním zákonem. Rothbard cituje amerického profesora Blacka, který ve své analýze uvádí, že pro stát je přímo nezbytné, aby jeho občané nepochybovali o jeho legitimitě - „*co vláda potřebuje, je způsob, kterým ujistí veřejnost, že její rostoucí moc je ústavní*“ (Black, 1960 cit. podle Rothbard, 2011:13). Protože stejně tak jako je termín „neústavní“ překážkou pro uplatňování vládní moci, tak naopak termín „ústavní“ je účinným nástrojem pro vládu při získávání souhlasu veřejnosti s její zvyšující se mocí (Rothbard 2011:11-13).

Aby stát odvrátil nebezpečí, které by mohlo vzniknout, kdyby veřejnost skutečně viděla zřejmé překročení skutečných pravomocí státu a aby nedocházelo k otázkám vůči legitimitě státních zásahů, vznikl jediný úřad, který má definitivní hlas v otázkách ústavnosti a tento úřad je také součástí vlády. Tak podle Blacka stát ustanovil sám sebe do role soudce v případech, které se ho týkají a tím zároveň porušil justiční princip spravedlnosti. Existují názory, jak by bylo možné zabránit státu překračovat své limity. Rothbard zmiňuje amerického politika Calhouna, který tvrdil, že nelze předpokládat, že pouhé začlenění opatření pro stanovení limitů pravomocí vlády do ústavy, přitom však bez udělení moci těm, kteří mají být chráněni, budou dostatečnou prevencí toho, aby dominantní strany nezneužívaly svoji moc. Stát tak ukazuje svůj talent pro expanzi své vlastní moci přes všechny limity. Vzhledem k tomu, že stát žije z nedobrovolné konfiskace soukromého majetku a také proto, že jeho expanze zahrnuje i neustále se zvyšující útoky na svobodu soukromých osob a také společností, lze tvrdit, že stát je hluboce antikapitalistický (Rothbard 2011:15 – 17).

Stát si tedy dle Rothbarda vynucuje monopol na poskytování služeb, typicky je to oblast bezpečnosti a justice. Neexistuje soukromá firma, která by tyto služby poskytovala a tak jsou lidé odkázáni na stát, který je financován donucováním – daněmi. Stát má svoji pozici v těchto oblastech stanovenou zákonem, není pod konkurenčním tlakem a může poskytovat špatnou kvalitu služeb za nesmyslně vysokou cenu. Ve společnosti dle Rothbarda by byly všechny služby zajišťovány soukromými subjekty, které by si navzájem konkurovaly. Bezpečnost by byla zajišťována soukromými bezpečnostními agenturami a justice prostřednictvím institutu soukromých soudců (Kostka 2012:15).

4.1.4 Čeho se stát bojí

Stát se obává o svoji existenci a o ztrátu své moci. K zániku státu může dojít dvěma způsoby. Buď dobytím jiným státem či svržením vlády vlastními občany, revolucí nebo občanskou válkou. Rothbard již zmínil, že stát vynaloží maximální úsilí, aby přiměl své občany k jeho obraně, přičemž u nich vyvolává iluzi, že bráněním svého státu brání vlastně sami sebe. Stát zachází při mobilizaci svých poddaných tak daleko, že ti, kteří odmítají bránit svoji zem, jsou nuceni do armády nastoupit, přičemž samozřejmě nemají možnost volby. Stačí se podívat, jaké zločiny stíhá stát nejtvrději. Nejsou to zločiny proti soukromým osobám, nýbrž zločiny proti státu samotnému. Nejtvrději nejsou stíhány útoky na svobodu osob či soukromý majetek, ale ty, které ohrožují stát, tedy například dezerce, odmítnutí branné povinnosti, spiknutí či rozvrácení, atentáty a různé ekonomické zločiny jako je padělání peněz či neplacení daní z příjmu. Pokud někdo poškodí úřední osobu, stát vynaloží mnohem více úsilí při hledání pachatele než jakou by vynaložil, kdyby byl poškozeným obyčejný občan (Rothbard, 2011:20-21).

Během války je moc státu maximální a může pod slogany „obrany“ a „stavu nouze“ uvrhnout na své občany tyranii, která by v mírovém období vyvolala odpor. Válka tak představuje pro stát období plné výhod a snad každá moderní válka znamenala pro osoby válkou zainteresované omezení jejich práv a naopak zvýšení moci státu. Vyhraná válka také znamená možnost získání nového území, kde by stát mohl uplatňovat monopol své moci. Rothbard tak cituje výrok spisovatele Randolpha Bournea, že „*válka je zdravím Státu*“ (Bourne, 1956 cit. podle Rothbard, 2011:20) (Rothbard, 2011:20).

4.1.5 Jak se stát rozpíná

Protože je teritoriální prostor celého světa rozdělen mezi jednotlivé státy, mezinárodní vztahy musí státu zabírat mnoho času a energie. Přirozenou tendencí státu je tak rozšiřovat svou moc nad novými územími jejich dobýváním. Pokud toto území není neobydlené nebo nad ním již neuplatňuje svoji moc jiný stát, expanze vždy znamená konflikt mezi vládci těchto států. Pouze jedna strana může získat nad daným územím monopol moci. K získání nadvlády nad daným územím může dojít pouze, pokud stát A vyžene stát B. Když spolu státy neválčí, je třeba různých dohod, aby se neshody udržely na minimu (Rothbard, 2011:21,24).

Teorie, která si získala širokou podporu veřejnosti je teorie nedotknutelnosti mezinárodních dohod. Ovšem mezinárodní dohoda se smlouvou nemá nic společného. Smlouva přesouvá vlastnické tituly k soukromému majetku. Vláda, která v žádném smyslu nevlastní svoji teritoriální oblast, tak nemůže prostřednictvím dohod, které uzavře, udělovat vlastnické tituly k majetku. Pokud tedy osoba A prodá nebo daruje půdu osobě B, pak dědicové osoby A nemohou legitimně přepadnout dědice osoby B a nárokovat si půdu, o které si myslí, že je právoplatně jejich. Vlastnický titul byl převeden. Smlouva osoby A svazuje i dědice této osoby, protože již převedla svůj majetek, jeho dědic na něj nemá nárok. Potomek či jiný dědic může od osoby A požadovat jen to, co po této osobě zdědil a osoba A může odkázat jen ten majetek, který stále vlastní (Rothbard, 2011:24).

Pokud je v určitou dobu stát A donucen či uplacen státem B, aby se vzdal části svého území ve prospěch státu B, je nemyslitelné tvrdit, že občané těchto zemí mají navždy zamezeno prohlásit znovu sjednocení státu A na základě nedotknutelné mezinárodní dohody. Půda ani lidé státu A nejsou vlastněni žádnou vládou. To znamená, že vláda zcela jistě nemůže takto zavázat jinou vládu v budoucnosti. A tak revoluční vláda, která svrhla krále státu A, nemůže být zodpovědná za královy činy nebo dluhy, vzhledem k tomu, že vláda není na rozdíl od potomka skutečným dědicem majetku svých předchůdců (Rothbard, 2011:24,25).

Rothbard se domnívá, že stejně tak jako dva základní a vzájemně se vylučující vztahy jsou mírová spolupráce a násilné zneužívání, produkce a vykořisťování, může být o ekonomické historii lidstva uvažováno jako o souboji těchto dvou principů. Na jedné straně stojí kreativní produkce, mírumilovná směna a spolupráce a na straně druhé naopak násilná diktatura a vykořisťování společenských vztahů. Rothbard v této věci cituje Alberta Jay Nocka, který tyto dvě strany charakterizoval jako „*společenská moc*“ a „*státní moc*“ (Nock, 1946 cit. podle Rothbard, 2011:25). Společenskou mocí je myšlena moc člověka nad přírodou, přeměna přírodních zdrojů a jeho znalost přírodních zákonů, která vede ku prospěchu všech zúčastněných. Státní moc je násilné a parazitické zmocnění právě této produkce. Jde o využívání produkce pro dobro neproduktivních vládců. A tak zatímco je společenská moc mocí nad přírodou, státní moc je mocí nad člověkem. V průběhů staletí, lidé svoji kreativitou a využitím síly, přeměňovali přírodní zdroje ke svému prospěchu. V těchto dobách společenská moc unikala moci státní a neoprávněné státní zásahy do

společnosti nebyly rozšířeny zdaleka v takové míře, jak je známe dnes. Státní moc se však nakonec vždy přesunula i do nových společenských oblastí, aby z jejich produkce čerpala a přivlastňovala si výsledky cizí práce (Rothbard, 2011:25).

Z výše uvedeného lze sledovat, že Rothbard není přesvědčen o existenci přirozeného stavu společnosti, na rozdíl od Locka a Hobbese. Společnost samozřejmě existuje, ale není třeba státu a prosazování jeho „státní moci“ k ustanovení společnosti. Rothbard ze svého ekonomického hlediska chápe, že společnost vzniká prostřednictvím dělby práce, což je hlavní atribut trhu. Dělbba práce zvyšuje efektivnost výroby, ale je to také prostředek, díky kterému lidé spolupracují a vzniká mezi nimi vztah závislosti. Nezbytnost spolupráce mezi lidmi utváří společnost (Kostka 2012:15).

„V tomto (dvacátém) století čelí lidská rasa opět zhoubnému panování Státu. Státu, který je nyní vybavený plody lidské kreativní moci, které zkonfiskoval a zneužil pro vlastní cíle. Několik posledních staletí bylo obdobím, kdy se lidé na Stát snažili uvalit konstituční a další limity, jen aby zjistili, že takové pokusy, stejně jako kterékoliv jiné, selhaly. Ze všech početných forem, kterých vláda během staletí nabyla, ze všech konceptů institucí, které se vyzkoušely, se žádné nepodařilo udržet nad Státem kontrolu. Řešení problému Státu je evidentně stejně vzdálené, jako vždy bylo. Snad musí být prozkoumány nové stezky bádání, pokud má být nalezeno úspěšné konečné řešení Státní otázky“ (Rothbard, 2011:26).

4.1.6 Kritické zhodnocení Rothbardovy teorie

Různí kritici upozorňovali na některé body Rothbardových představ. Jedni z nich byli komunitaristé. Komunitarismus je směr současné americké politické filosofie. Narozdíl od individualismu zdůrazňuje důležitost společnosti, společných hodnot a obecného prospěchu. Podstatné je uvést, že komunitarismus nemá nic společného s komunismem. Jde o filosofický směr, který zdůrazňuje, že individuální práva je třeba udržovat v rovnováze se zájmy společnosti. Dle komunitaristů maximální rozšíření individuální svobody, jakožto předpokladu pro vytvoření dalších hodnot, navrhovaný některými libertariány, může vést k rozpadu sociálních vazeb. Komunitaristé upozorňovali, že bezpodmínečné přesvědčení o tom, že jedinci jsou soběstační mimo společnost, může skončit atomizací společnosti. Dle jejich názoru by libertariáni neměli podceňovat pouto k rodině a historickým nebo náboženským tradicím. Komunitaristé věří, že by za účelem

budování lidského štěstí, měl stát udržovat sociální vazby. Nicméně, víra v nadřazenost individuálních práv nemusí nutně znamenat rozpad společnosti. Podle přístupu předloženého Misesem, Rothbardovým učitelem, člověk závisí zrovna tak na ostatních lidech, jako oni závisí na něm (Płaszczyca, 2014:30).

Pro Rothbarda byl kapitalismus jediný morální systém, který vychází z úcty k jednotlivci i soukromému majetku. Pouze v tomto systému jsou jedinci svobodní. Na základě Rothbardovy filozofie je stát zloděj, lhář a vrah. Největší zlo, s kterým se lidé musí vypořádat a které zůstane nepotrestáno. V Rothbardově anarchokapitalistickém systému by všechny státní funkce mohly být nahrazeny soukromými firmami. Nikdo by nevybíral daně a měli bychom na výběr, zda a v jakém společenství bychom chtěli žít a jaký politický a ekonomický systém chceme vytvořit (Płaszczyca, 2014:32).

Rothbard tvrdí, že i když se dá vnitřní bezpečnost do rukou soukromé bezpečnostní firmy, což, jak libertariáni argumentují, bude důležitým krokem směrem k budování svobodné společnosti, mohou tyto firmy začít bojovat proti sobě, až se nakonec ukáže tato možnost jako ještě více agresivnější než samotné státní uspořádání. Vláda je proto nezbytná, aby zabránila ještě horšímu drancování. Robert Nozick argumentuje tím, že omezená vláda zaručuje základní lidské svobody. Což je nezbytné a ve skutečnosti nevyhnutelné vzhledem k tendencím lidské povahy. Má se za to, že na základě znalostí tykajících se lidského chování, v případě, kdyby došlo k anarchokapitalistické společnosti, anarchie by se ve společnosti změnila na společnost řízenou vládou. Neexistuje žádná libertariánská záruka, že ze stavu anarchie vynoří libertariánské řešení. Většina lidí by raději žila ve svobodné společnosti. Ti, kteří zažili totalitu, by se přestěhovali do svobodných měst nebo zřídili jejich vlastní libertariánskou společnost. Navzdory této svobodě si zvolit individuální nebo společenskou strukturu žití, libertariáni varují, že společenství je vždy vystaveno nebezpečí rovnostářství a kulturního relativismu. A rovnostářství, v jakékoli formě a v jakékoli variantě, je v rozporu s konceptem soukromého vlastnictví (Płaszczyca, 2014:31).

Jako historik a odborník na historii devatenáctého století Rothbard věděl, že bojkot například poštovních služeb, poskytovaných státem či bojkot finančního úřadu, může vést k trestu odnětí svobody, nenabádal lidi k boji se státem nebo k tomu, aby neplatili daně. Nejvíc mu záleželo na tom, aby se zvýšilo podvědomí jednotlivců, díky kterému by se

pomalu mohl změnit stávající řád. Na závěr je třeba zmínit, že podle Rothbarda se přiblížil čas, kdy politika zákazů v záležitostech osobní morálky, bude považována za nespravedlivou a neefektivní, jako je tomu v případě alkoholové prohibice. Jednotlivci a celé společnosti se mění a to v relativně rychlém tempu. Co se zdálo nemyslitelné před dvaceti lety se může stát normou v příštích deseti letech. Proto, kromě kritického pohledu na Rothbardovo anarchokapitalistické myšlení, stojí za to věnovat pozornost tomu, jak se některé společnosti a jejich vlády zabývají otázkami jako je odmítnutí branné povinnosti, obchodu s drogami, prostitucí a nebo takzvaným trhem s nezdravými potravinami. Může se ukázat, že v některých z těchto případů bylo vybráno libertariánské řešení (Płaszczyca, 2014:32).

4.2 Koncept státu v podání Roberta Nozicka

Robert Nozick je americký politolog a filozof. Je to jeden z hlavních představitelů libertarianismu. Ve své knize *Anarchy, State and Utopia*, která byla vydaná v roce 1974, řeší otázku existence státního zřízení, které není v rozporu s lidskými právy. Předkládá zde svoji teorii společenské smlouvy a tím navazuje na tradice Hobbesa, Locka a Rousseaua.

Ve své knize rozebírá vztah státu a jednotlivce. Zabývá se otázkou existence takového státního zřízení, které by nebylo v rozporu s lidskými právy, protože právě lidská práva jsou alfou a omegou libertarianismu. Při své analýze dochází k teorii, která vede od přirozeného stavu až k složitým stupňům státního zřízení. V tomto bodě už není další krok vpřed možný, jinak by byla porušena lidská práva. V této části knihy se dále věnuje detailnímu rozboru toho, proč již nejde postoupit dál a tak zjišťuje, že důvodem je nepřiměřený rozsah redistribuce vlastnictví.

4.2.1 Přirozená práva dle Nozicka

Nozick po vzoru teoretiků společenské smlouvy vychází při řešení vztahu státu a jednotlivce z domnělého přirozeného stavu, který rozpracovává až ke vzniku ultraminimálního státu. Nozick si při definici přirozených (lidských) práv propůjčuje definici Johna Locka. Locke hovoří o přirozeném stavu, ve kterém máme přirozená práva, jako o stavu dokonalé svobody řídit svá jednání. Jde o právo na svobodu ve smyslu svobody slova, náboženství, myšlení a právu na svobodné nakládání se soukromým vlastnictvím. Tyto svobody jsou však omezeny přirozeným zákonem, dle kterého by nikdo

neměl poškozovat druhého na životě, zdraví, svobodě nebo majetku. Všichni lidé se však podle tohoto zákona neřídí a svým jednáním tak narušují svobodu druhých lidí. Poškozený tak má právo domáhat se náhrady škody. Pro Nozicka hraje právo na vlastnictví podstatnou roli, vzhledem k tomu, že v různých částech jeho knihy lidé svá práva částečně postupují či dokonce prodávají (Nozick,2015:27).

Přirozený stav v pojetí Locka má ovšem dle Nozicka jednu podstatnou nevýhodu. Nelze zcela vymezit, jak řešit nápravu škody, vzhledem k tomu, že není v moci přirozeného zákona vymezit řešení každé jednotlivé nahodilosti, která se může vyskytnout. Navíc lidé mají tendenci vidět a posuzovat svůj vlastní případ značně subjektivně. V přirozeném stavu není možné určit adekvátní náhradu, nemá ji kdo určit. Následkem těchto nevyřešených sporů může být neustálá msta a bitvy, u kterých odvěta nikdy neskončí (Nozick,2015:28-29). Jakým způsobem je tedy možné řešit v přirozeném stavu tyto problémy? Je nezbytné nalézt takový stupeň řízení, jenž bude řešit všechny vzniklé spory a jehož rozhodnutí budou respektována.

4.2.2 Ochranná sdružení

Řešení různorodých sporů v přirozeném stavu může být problematické a z tohoto důvodu se začnou tvořit ochranná sdružení. Skupiny jednotlivců se mohou seskupit a začít tak vytvářet sdružení, zajišťující jim vzájemnou ochranu. Ovšem i toto řešení má své nedostatky. Jak se bude rozhodovat o tom, kdo má ochrannou funkci plnit, když ji nemusí plnit všichni? Jak se zjistí, že jedincova žádost o pomoc je adekvátní a není to záminka pro poškození práv druhé osoby? (Nozick, 2015:29)

Je tedy nezbytně nutné vytvořit nějaký precedent, který bude sloužit jako vzor postupu při rozhodování v různých záležitostech. Tento precedent pomůže rozhodnout, kdo je v právu a kdo nikoliv. O spravedlivém rozhodnutí by měla rozhodovat osoba, která je respektována a je považována za neutrální a bezúhonnou. Je žádoucí, aby se obě strany sporu dohodly na osobě rozhodčího v jejich případech a tak později nemohou vznášet námitky proti jeho zaujatosti (Nozick, 2015:30).

4.2.3 Vznik minimálního státu

Dle Nozicka je tedy možné vyřešit problémy s vynutitelností trestu při poškození přirozeného práva, pokud se zformuje skupina za účelem prosazení spravedlnosti. Vznikne tak ochranné sdružení za účelem kolektivní ochrany. Smysl tohoto sdružení je řešení otázek vnitřní a vnější bezpečnosti v souvislosti s jinými skupinami či jedinci. Je evidentní, že nevznikne jen jedno jediné ochranné sdružení a proto si budou tato sdružení navzájem konkurovat. Otázkou však je, co nastane, když se do konfliktu dostanou klienti různých společností. Pokud se řešení případu shodnou, nehrozí žádné nebezpečí. Ovšem jak se bude řešit opačný výsledek sporu, když se budou rozhodnutí a požadavky ochranných agentur, které se budou snažit chránit své klienty, rozcházet? V takové situaci dojde pravděpodobně k boji, z kterého zákonitě vzejde vítěz. Vítězné sdružení tak získá klienty poraženého sdružení, protože jim může zajistit lepší ochranu (Nozick, 2015:31-32).

Do konfliktu se mohou dostat dvě stejně silná ochranná sdružení. Při častých střetech a vzájemné soutěži nebude možné určit jasného vítěze. Vzhledem k tomu, že tyto konflikty jsou velmi finančně nákladné, zainteresovaná sdružení utvoří dohodu, která ustanoví posuzovatele v případech, kdy se jejich závěry budou lišit. I když na určitém území působí různé agentury, všechny jsou součástí jediného unifikovaného právního systému. Z anarchie tak pod vlivem spontánních uskupení a sdružení vzájemné ochrany vznikne to, co Nozick nazývá tzv. minimální stát (Nozick, 2015:32-33).

Jaké jsou tedy rozdíly mezi státem a ochranným sdružením? Soukromé sdružení lze odlišit od konceptu minimálního státu přinejmenším dvěma způsoby:

- a) některým lidem umožňuje prosazovat jejich vlastní práva
- b) v rámci své působnosti nechrání všechny jedince

Stát, který rovněž působí jako ochranný orgán, si zároveň nárokuje monopol na rozhodování o tom, kdo a kdy smí použít sílu a za jakých podmínek. Pokud dojde k porušení tohoto ustanovení, nárokuje si právo potrestat každého jedince, který jeho monopol na prosazování moci naruší. Zde je tedy ten podstatný rozdíl. Ochranná agentura monopol na prosazování moci nemá a tak jí jedinci a skupiny neodvzdávají veškerá svá práva. Dalším rozdílem je rozsah poskytované ochrany. V případě ochranných sdružení

jsou chráněni jen platící členi. Nikdo není nucen k tomu, aby finančně přispíval na ochranu jiných osob. S ochranou jednotlivců a vymáháním jejich práv je tak nakládáno jako se statky, které jsou poskytovány trhem. Stát na rozdíl od ochranných sdružení však ochraňuje všechny občany na svém území. Stát tak musí být redistributivní, aby mohli být chráněni všichni (Nozick, 2015:39-41).

Dle Nozicka je *minimální stát* nejrozsáhlejším státem, který má své opodstatnění. Minimálním státem rozumíme stát, jehož funkce jsou ochraňovat jednotlivce proti násilí, krádežím, podvodům, nedodržováním smluv atd. Na rozdíl od rozsáhlejšího státu, který porušuje práva jednotlivců tím, že je nutí určité věci dělat a je tak z pohledu libertariánů neoprávněný. Stát nesmí využívat svého donucovacího mechanismu k tomu, aby přiměl některé své občany k nucené solidaritě s ostatními. Dále nesmí zakazovat činnosti, které lidi vykonávají pro svůj užitek či ochranu (Nozick, 2015:11).

Minimální stát je v pojetí klasického liberalismu označován jako noční hlídač, jehož funkce jsou omezeny na ochranu svých občanů proti násilí, krádežím a podvodům a který vznikl procesem neviditelné ruky (Nozick, 2015:42) – „*Každý jedinec myslí jen na svůj vlastní zisk. A přitom je veden neviditelnou rukou tak, že uskutečňuje cíl, který nebyl součástí jeho záměru*“ (Nozick, 2015:35). Důsledkem procesu neviditelné ruky je vznik *ultraminimálního státu*. Ultraminimální stát drží monopol nad veškerým používáním síly s výjimkou nezbytné sebeobrany. Tím tak vylučuje soukromou (případně uskutečněnou skrze agenturu) odplatu za škodu a vymáhání odškodného. Svou ochranu a vymahatelské služby poskytne však jen těm, kdo si za ně zaplatí. Občané, kteří si tuto službu od státu nekoupí nebudou mít ochranu zajištěnou. Minimální stát tak lze chápat jako ekvivalent ultraminimálního státu spojeného s redistributivním friedmanovským kupónovým plánem, který je financován z daní. Dle tohoto plánu obdrží všichni nebo jen někteří, tedy např. lidé v nouzi, kupóny placené z daní, které lze dále využít na nákup ochranných služeb od ultraminimálního státu (Nozick, 2015:42,43).

4.2.4 Otázka vlastnictví a jeho spravedlivého nabytí

Proces vlastnictví se skládá z přivlastnění a převodu vlastnictví. Ovšem oprávněné přivlastnění věci, která nikomu nepatří, je velmi komplikovaný problém. Pokud někdo

smísí svou práci a tím vylepší nevlastněný předmět nebo území, může si jej přivlastnit? Když si oplotím pozemek, znamená to, že je v mém vlastnictví? (Nozick, 2015:185)

Definovat přivlastňovací proces je nemožné, tím, že nějaký objekt přechází do vlastnictví jednoho člověka, se mění situace i pro všechny ostatní. Zatímco objekt mohli do té doby svobodně užívat, nyní už nemohou. Klíčové je tedy dle Nozicka to, jestli přivlastnění nějakého nevlastněného objektu situaci ostatních zhorší. Dle Locka k přivlastnění může dojít tehdy, pokud pro ostatní zůstane dostatek stejně dobrého. Tento princip tak zajistí, aby se situace ostatních nezhoršila. Člověk se může následkem toho, že si někdo jiný něco přivlastní, ocitnout v horší situaci hned dvěma způsoby. Zaprvé přijde o příležitost zlepšit svou situaci nějakým konkrétním či jakýmkoliv přisvojením. Zadruhé už nesmí bez omezení nakládat s něčím, s čím do té doby nakládat mohl (Nozick, 2015:186-187).

Pokud bychom šli do detailů v rozboru omezení přivlastňování, došli bychom k závěru, že oprávněné přivlastnění neexistuje. Můžeme si představit prvního člověka Z, na kterého nezbylo dost a dostatečně kvalitního majetku, který by si mohl přivlastnit. Poslední člověk Y, který si majetek přivlastnil před Z, mu neponechal dřívější svobodu nakládat s majetkem dle libosti a tím zhoršil jeho situaci. Dle Lockovy podmínky si tedy člověk Y neoprávněně přivlastnil majetek. Y nemá na danou věc nárok, protože si přivlastnil poslední přivlastnitelný díl majetku a tak nezbylo nic na Z. Takto bychom mohli pokračovat až k člověku A (Nozick, 2015:187). Nozick tak při řešení problému přivlastňování přistupuje k slabší podmínce, které je založená na tom, že přivlastnění je oprávněné, pokud ostatním zůstane dost k užívání.

Jak tedy lze legálně nabýt vlastnictví? Nozick formuluje tři principy spravedlnosti, které definují legální nabývání vlastnictví.

1. *Člověk, který získá nějaký majetek v souladu s principem spravedlivého nabytí, má na tento majetek právo.* Tento princip popsal Locke – vlastnictví člověk získá tím, že si přivlastní jen tolik, kolik sám potřebuje a toto vlastnictví pak zdokonaluje svoji prací.
2. *Člověk, který získá nějaký majetek v souladu s principem spravedlivého převodu od člověka, který má na tento majetek právo, má na tento majetek také právo.*

3. *Na majetek nemá nikdo právo, není-li (opakovaně) postupováno v souladu s pravidly č. 1 a 2.* Tento princip můžeme chápat jako znovunabytí vlastnictví, v případech, že bylo v minulosti například ukradeno.

U principu distributivní spravedlnosti platí, že distribuce je spravedlivá, pokud má každý jednotlivec právo na majetek, jenž vlastní v souladu s jejími pravidly. Cokoliv pak vzniká ze spravedlivé situace spravedlivými kroky, je již samo o sobě spravedlivé (Nozick, 2015:162-163).

4.2.5 Kritické zhodnocení Nozickovy teorie

Nozick odmítá anarchii a jediný stát, který je dle něj morálně legitimní a který je připraven přijmout, je takzvaný minimální stát. Jeho odvození minimálního státu je koncipováno tak, že obchází problém nutnosti univerzálního souhlasu, proto musí být legitimnost státu zajištěna jiným způsobem. Jeho přístup není založen na společenské smlouvě, jako u Locka či Hobbese. Jednotlivci zde neuzavírají smlouvu, ale uzavírají kontrakt s ochrannými agenturami za účelem poskytnutí jejich služeb – zajištění bezpečnosti. Legitimitu minimálního stavu staví na několika předpokladech.

Lidé mají v přirozeném stavu právo se spojit prostřednictvím smluvní dohody za účelem vzájemné ochrany. Tito jednotlivci mají právo kolektivně uložit zaměstnancům či zástupcům ochranné agentury svá práva na sebeobranu, výkon trestu a podobně, tak, jak je vlastní oni sami. Tržní síly, strategické výpočty a další faktory, mohou vést ke vzniku dominantního ochranného sdružení. Takové sdružení bude mít faktický monopol na využití fyzické síly. Monopolní ochranné sdružení nebo-li ultraminimální stát, bude mít povinnost kompenzovat jedince, kteří současně nejsou jeho klienty, pro nevýhody, které je poškodily při jednání s klienty silných ochranných sdružení (Wolff 1977: 8-9).

V Nozickově pojetí existuje tedy dominantní ochranná agentura, ovšem jsou tu i další podobné menší konkurenční firmy. Jakou záruku má vedoucí společnost, že tyto menší soukromé firmy poskytující např. policii nebo armádu, budou dodržovat zákonné postupy? Nemá žádné. Za anarchie mohou dělat všichni svobodně to, co se jim líbí. Z důvodu ochrany svých vlastních klientů, vedoucí firma v tomto průmyslu bude muset využít monopol na právo, obranu a ochranu soukromého majetku, aby se vyhnula nebezpečí od

těchto potenciálně tyranských menších společností. Po tom co tak učiní, se cítí vázaná kompenzací vůči osobám, které byly klienty těchto společností. Rozšíří tedy stejnou ochranu, kterou poskytuje své vlastní klientele, na tyto nové zákazníky. Díky tomu se zachová libertariánský princip neagrese, ochrany osob a legitimně vlastněného majetku. Dominantní ochranná agentura je bohatší, má více zákazníků. Nemá již důvod vnucovat své názory na to, co znamená v jejich pojetí správný postup, vůči svým menším konkurentům, z jejichž strany předtím hrozilo nebezpečí, že se spolčí a budou prosazovat svoji perspektivu vůči dominantní firmě. Hrozba nebezpečí ze strany menších podniků, které by mohly jednoho dne využít nepatřičných postupů při vynucování spravedlnosti, nedává však oprávnění větší firmě, aby proti nim zahájila toto preventivní násilí. Postupy velké firmy mají stejně tak sklon k pochybení jako jejich menší soupeři. Pokud by toto tvrzení bylo pravdivé, tak bychom také mohli oprávněně preventivně zadržovat všechny dospívající afroameričany, protože ti se přece obvykle dopouštějí vysokého procenta všech spáchaných zločinů. Iniciace násilí, kterého se dominantní agentura dopustí vůči svým menším soupeřům, je nekompatibilní s Nozickovým předpokladem odvozené omezené vlády z anarchismu, bez toho, aby narušila axiom neagrese. V tomto důsledku nemůže Nozick tvrdit, že tržní anarchismus je nestálá instituce (Block 2002:141-143).

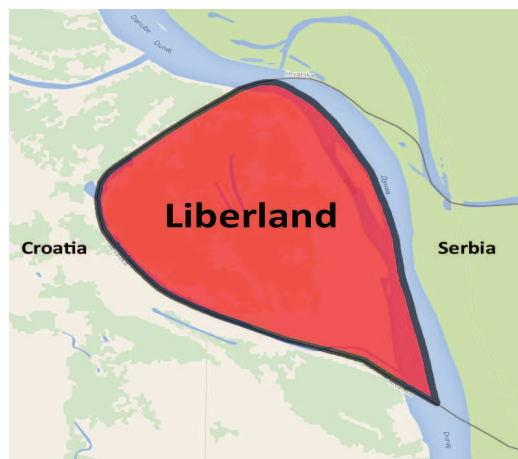
Také Rothbard kritizoval Nozickův pokus o ospravedlnění minimálního státu. Jako první důvod, který ho vede ke zpochybnování Nozickovy teorie je, že se nezakládá na historické realitě. Nozick neuvedl jedinou zmínku či odkaz na historii států, které by byly založeny či rozvíjeny jím definovaným způsobem. Rothbard tvrdí, že státy vznikaly z procesu násilí, dobývání a vykořisťování. Tedy takovým způsobem, při kterém by Nozick musel připustit porušování individuálních práv jednotlivců. I kdyby Nozickova teorie byla bezchybně formulována, stále by nebylo možné tvrdit, že je současná existence státu oprávněná. Mylná představa, která je zakořeněná ve všech teoriích společenské smlouvy, je, že každá smlouva založená na slibu je závazná a vymahatelná. Jediný minimální stát, který by mohl *případně být ospravedlněn*, je ten, který by se vyvinul z tržního anarchismu. Z tohoto důvodu by se Nozick měl stát anarchistou, aby si na základě svých vlastních tvrzení vyzkoušel, zda bude fungovat teorie neviditelné ruky. Avšak i kdyby nějaký takový stát byl bezúhonně založen, mylná představa o teorii společenské smlouvy by znamenala, že žádný současný stát ani minimální nemůže být ospravedlněn (Rothbard, 1977:45,46).

Jádrem Nozickova libertarianismu je jeho teorie oprávněného vlastnictví, která specifikuje, jak člověk může získat a přivlastnit si půdu, zásoby, zdroje a další. Nozick zakládá svůj první princip na Lockově podmínce toho, že si mohu přivlastnit jen tolik, aby ostatní netrpěli nedostatkem. Například osoba nesmí hromadit všechnu pitnou vodu v oblasti jen pro sebe, i když by tato osoba zdroj vody našla jako první. Jelikož hromadění zásob vody by mělo za následek zhoršení situace ostatních v oblasti, musí člověk tento zdroj zpřístupnit ostatním. To se ovšem nevylučuje s tím, že osoba nemůže mít vůči poskytování tohoto zdroje žádné nároky. Spíše je nutné, aby počáteční nabyvatel vytvořil systém, díky kterému budou mít ostatní přístup k vodě například prostřednictvím jejího nákupu nebo obchodu s ní. Toto je zřejmé z Nozickova tvrzení, že ačkoliv si ostatní nemohou subjekt již přivlastnit, měli by mít možnost tento subjekt využívat jako dříve. Není tedy problém vytvořit monopol na produkt, dokud jsou ostatní lidé ochotni za něj zaplatit. Toto může být jen jeden příklad, že teorie spravedlnosti může vést i k potenciálně nespravedlivým okolnostem pro určité členy společnosti, kteří nemají dostatek štěstí. To je samo o sobě nespravedlivé (Rentmeester 2014:19-20,25).

5. Liberland – skutečný libertariánský ráj?

„Tak kdykoliv vlastník, který dal jen takový tichý souhlas k vládě, se chce darováním, prodejem nebo jinak vzdáti řečeného majetku, má volnost jíti a včleniti se do kteréhokoli jiného státu nebo dohodnouti se s jinými, že začnou nový stát in vacuis locis, v některé části světa, kterou mohou najíti svobodou a neobsazenou“ [Locke 1965: 197].

Obrázek č.1

Zdroj: (Liberland©2018a)

Svobodná republika Liberland je, dle svých zakladatelů, suverénní stát, který byl formálně vyhlášen 13. dubna 2015, má rozlohu kolem 7 kilometrů čtverečních a nachází se mezi hranicí Chorvatska a Srbska, díky jejichž hraničnímu sporu toto volné území vzniklo. Dle jeho zakladatelů si toto území nenárokuje Srbsko ani Chorvatsko, mělo by se jednat o *terra nullius* (CUP©2018), což je latinský název pro „území nikoho“. Spor o hranici podél řeky Dunaj se poprvé objevil v roce 1947, ovšem zůstal nedořešený v době existence Socialistické federální republiky Jugoslávie (Liberland©2018a).

Po rozpadu Jugoslávie se tento spor stal znovu aktuálním. Srbsko zastává názor, že aktuální tok Dunaje představuje mezinárodní hranici mezi oběma státy. Chorvatsko s tímto tvrzením však nesouhlasí a mezinárodní hranici vymezuje dle původního toku Dunaje před jeho narovnáním. Zakladatelé zde chtějí žít dle principů svobody a hesla „Žít a nechat žít“, na jejich webových stránkách se dále dozvíme, že si Liberland zakládá na velké míře osobní a ekonomické svobody, tedy hlavních zásadách libertarianismu. Tyto svobody garantuje jejich Ústava, která, dle jejich tvrzení, značně omezuje moc politiků tak, aby do svobod liberlandských občanů nemohli příliš zasahovat (Liberland©2018a). Přestože se mohlo nejdříve zdát, že založení nového státu je vtip či recese, postupně začalo být více než jasné, že zakladatelé svůj nápad myslí naprosto vážně.

Cílem zakladatelů je, dle tiskové zprávy zveřejněné na jejich webových stránkách, vytvořit takovou společnost, „*kde poctiví lidé mohou prosperovat bez toho, aby jim stát zneprůjemňoval život zbytečnými zákazy a daněmi*“. Jako jeden z důvodů vzniku svobodného státu Liberland uvádějí rozšiřující se vliv zájmových skupin na fungování státních celků a s tím spojené horší životní podmínky pro občany. Liberland si klade za cíl, stát se jednou z nejsvobodnějších společností na světě. Avšak je nutné zmínit, že Liberland zatím nebyl uznán jiným suverénním státem ani mezinárodním společenstvím. Zakladatelé vidí svoji inspiraci ve státech jako Monako, Lichtenštejnsko nebo Hongkong (Liberland©2018b).

Nutno podotknout, že Hongkong se umístil v indexu ekonomické svobody pro rok 2018, sestavovaný každoročně organizací The Heritage Foundation, na prvním místě mezi 186 zeměmi, zatímco Česká republika se umístila na 24. místě (Heritage Foundation©2018).

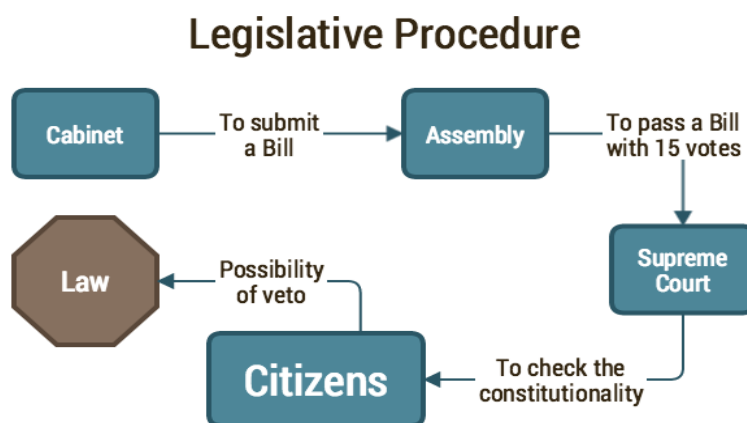
Liberland je nakloněný vzniku a užívání nových technologií, jako jsou kryptoměny, v této formě akceptuje i finanční dary. Na oficiálních stránkách Liberlandu se dále dozvíme, že Liberland potřebuje ve své zemi takové osoby, které mají úctu k soukromému vlastnictví a jeho nedotknutelnosti, mají úctu k ostatním a respektují jiné názory bez ohledu na rasu, národnost, sexuální orientaci či náboženství a také ty, které nebyly v minulosti trestány za závažné trestné činy (Liberland©2018a). Nedotknutelnost soukromého vlastnictví a vzájemný respekt jsou jedny z klíčových myšlenek libertarianismu. Nelze tedy pochybovat o tom, že tento stát staví na libertariánské premise.

5.1 Analýza Ústavy Svobodné republiky Liberland

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem chce Liberland zachovat vysokou míru ekonomické a osobní svobody tak, aby je politická moc nemohla negativně ovlivnit a zda je možné tvrdit, že je jejich Ústava v souladu s libertariánskými principy. Z tohoto důvodu se budu snažit analyzovat jejich Ústavu, která je dostupná, zatím jen v anglickém jazyce, na webových stránkách liberland.org. Analýza bude spočívat ve srovnání již představených libertariánských principů a zásad uvedených v první části mé bakalářské práce a následného vyhodnocení toho, zda jsou v souladu s jednotlivými paragrafy Ústavy. Pracovat budu především s částí Listina základních práv a svobod, vzhledem k tomu, že není v možnostech mé bakalářské práce přeložit a analyzovat celou Ústavu se všemi jejími články.

Právě v Ústavě Liberlandu je zakotven legislativní proces přijímání zákonů, který by měl být schopen ochránit svobody svých občanů. Tento proces můžeme sledovat na grafu níže.

Graf č.2

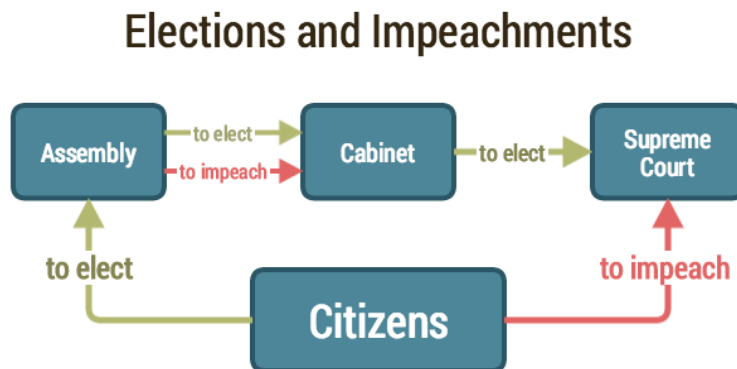

Zdroj: (Liberland©2018c)

Graf výše demonstruje postup při schvalování zákonů. Vládní kabinet podá návrh zákona před sněmovnu, sněmovna musí následně zákon odhlasovat minimálně patnácti hlasy z dvaceti, aby zákon mohl být přijat. Poté se zákon postupuje nejvyššímu soudu, ten rozhodne, jestli není protiústavní a pokud zákon schválí, občané mají ještě možnost zákon

vetovat. Možnost vetování zákona je pro občany Liberlandu klíčový předpoklad pro zachování svobod a vypovídá o tom, že Liberland chce skutečně být svobodným státem, ve kterém si občané mohou rozhodovat o zákonech, kterými se budou ve své zemi řídit

Graf č.3

Zdroj: (Liberland©2018c)

Druhý graf nám ukazuje, že sněmovna může volit i odvolávat vládní kabinet obdobně jako v České republice. Soudce nejvyššího soudu je volen vládním kabinetem. Občané mohou volit členy sněmovny v řádných volbách a odvolávat je v referendu. Zároveň mohou odvolat soudce nejvyššího soudu. Možnost odvolávání soudce nejvyššího soudu občany je další krok, kterým Liberland může docílit větší míry svobody a transparentnosti pro své občany.

Ústava Svobodné republiky Liberland začíná touto preambulí:

My, občané svobodné republiky Liberland, za účelem ochraňovat život, svobodu a majetek pro sebe i pro budoucí generace, tímto ustanovujeme a zřizujeme Ústavu Svobodné republiky Liberland, (dále jen "Ústava") jako nejvyšší zákon, usilující o harmonický konsensus ve prospěch všech lidí, kteří jsou ochotni převzít odpovědnost v průběhu svého života. Vědomi si dlouhého a ostudného seznamu přestupků, které vykonaly vlády vůči právům suverénních jednotlivců, tímto prohlašujeme, že veřejná správa, která řídí Svobodnou republiku Liberland, bude především respektovat Listinu základních práv a svobod a vykonávat pouze takové funkce, jaké jí byly delegovány na základě této Ústavy.

Proto prohlašujeme, že kdykoliv se veřejná správa stane překážkou spíše než zárukou našich práv, je naší povinností změnit nebo zrušit tuto vládu a zřídit vládu novou pro obnovu práv, která považujeme za přirozená pro všechny lidské bytosti (Liberland©2018d - preambule + veškeré paragrafy).

Již úvodní prohlášení Ústavy nám jasně demonstruje, že ochrana života, svobody a nedotknutelnost soukromého vlastnictví je elementární součástí života pro občany Liberlandu. Jádrem filozofie libertarianismu je víra, že každá osoba má odpovědnost sama za sebe, na tuto premisu klade důraz i prohlášení Ústavy. Ústava zároveň ukládá odpovědnost občanům za ochraňování svých svobod v případě, kdyby veřejná správa svobody spíše omezovala než je ochraňovala. Možnost občanů odvolat vládu může být dalším prvkem, který má bránit politické moci proti zásahu do svobod občanů Liberlandu.

Listina základních práv a svobod obsahuje 53 paragrafů, z tohoto počtu bude pro analýzu použito paragrafů 28 a to z toho důvodu, že některé z nich mají repetitivní charakter.

Listina základních práv a svobod tvoří nedílnou součást Ústavy a je závazná pro všechny odvětví veřejné správy a její členy a zástupce Svobodné republiky Liberland i mimo ni. Musí být rovněž způsobilá k stíhání trestných činů před soudy Svobodné republiky Liberland.

§1 Veškerá prohlášení a vyjádření učiněná jednotlivcem k jakémukoli orgánu veřejné správy se považují za pravdivé a provedené v dobré víře, pokud neexistují důkazy o opaku.

§2 Všichni občané Svobodné republiky Liberland mají bezplatný přístup k informacím, které se týkají všech aspektů fungování jakéhokoliv orgánu veřejné správy, které nejsou klasifikovány jako informace utajované, a pokud nejde o informace, které obsahují soukromé osobní údaje. Informace se klasifikují jako státní tajemství odpovědným tajemníkem s výslovným a informovaným souhlasem dvou třetin celkového počtu zástupců sněmovny a to pouze z důvodu národní bezpečnosti a po dobu nepřesahující jeden rok. Žádná osoba nebude odsouzena za zveřejnění takto klasifikovaných informací v případě, že tyto zveřejněné informace prokáží nebo lze důvodně předpokládat, že prokazují, že jakýkoliv představitel nebo příslušník orgánů veřejné správy porušil, porušuje nebo má v úmyslu porušovat zákon nebo Ústavu.

§3 Žádný zákon nesmí regulovat podobu jakýchkoliv tištěných materiálů, rozhlas, televizi, internet ani žádné jiné médium poskytující informace. Žádný zákon nesmí upravovat pravidla týkající se nahrávání, vysílání, zobrazování, přístupu anebo publikování těchto informací. Žádný zákon nesmí zavést licenci a / nebo registraci k omezení těchto práv. Nic v tomto ustanovení nesmí bránit sněmovně ochraňovat dobré podmínky těchto médií. Zveřejňování a / nebo sdílení informací klasifikovaných jako státní tajemství nebo souvisejících s prací donucovacích orgánů provozujících tajnou činnost podléhá kontrole, jak je popsáno v Ústavě.

§4 Žádný zákon nesmí zakazovat obrazovou a / nebo zvukovou nahrávku kteréhokoliv zástupce veřejné správy při výkonu služby ve veřejném prostoru a ve všech dalších oblastech, kde neexistuje důvod očekávat soukromí. Záležitosti sněmovny, jiné než diskuze a hlasování o klasifikaci informací jako státní tajemství, a veškerá řízení všech soudů, s výjimkou řízení týkajícího se vydávání příkazů a povolení týkajících se činitelů donucovacích orgánů provozujících tajnou službu, se zaznamenávají do archivu a zároveň přenášejí a zpřístupňují široké veřejnosti. Veškeré zákony schválené sněmovnou a veškeré rozsudky a rozhodnutí, které vydávají všechny soudy Svobodné republiky Liberland budou archivovány a zveřejněny.

§5 Veškeré soukromé osobní údaje shromážděné veřejnou správou budou použity pouze pro účely, pro které byly shromážděny, budou uchovávány jako tajné a sdíleny pouze s výslovným a informovaným souhlasem všech osob k nimž se vztahují, pokud sdílení těchto informací není nezbytné pro plnění povinností stanovených touto Ústavou. Všechny osoby, jejichž údaje jsou uchovávány jiným orgánem veřejné správy, než jsou donucovací orgány, mají oprávnění získat kopii těchto údajů a požadovat, aby byly zničeny, pokud již nadále nejsou používány pro účely, pro které byly shromážděny. Nic v tomto ustanovení nebrání veřejné správě a) zajišťovat vedení katastrálního rejstříku s vlastníky pozemků a zástavního práva b) zaznamenávání a zveřejňování záležitostí sněmovny a soudů Svobodné republiky Liberland, jak je stanoveno v Ústavě nebo c) uchovávání údajů zástupců a členů veřejné správy a jakékoliv jiné právnické nebo fyzické osoby, která s nimi uzavře smlouvu.

§6 Donucovací orgány nesmí mít k dispozici žádné jiné než lehké zbraně, které jsou srovnatelné s těmi, které jsou k dispozici jednotlivcům. Pokud by byly vytvořeny dobrovolné síly pro územní obranu, nesmí mít k dispozici jiné zbraně než ruční a lehké zbraně, jak jsou definovány na mezinárodní úrovni.

§7 Žádné osobě nesmí být narušeno její soukromí zmrazením majetku, prohlídkami, konfiskací majetku, sledováním, zpřístupňováním a shromažďováním jejich osobních informací bez jejího výslovného a informovaného souhlasu, včetně jejich získání od třetích stran a / nebo pomocí digitální prostředků, pokud na toto není vytažen soudní příkaz, který je nezbytný k dosažení účelu, pro který byl vydán a zejména k popisu majetku, který má být zamrazen, místa nebo osoby, které mají být prohledávány, věci nebo osoby, které mají být zadrženy, osoby, které mají být pod dohledem, včetně maximální doby jejich sledování a údaje, které mají být získány a uloženy, včetně doby, po kterou mohou být uchovány. Nic v tomto ustanovení nebrání shromažďování informací, které byly veřejnosti zpřístupněny nebo které byly sdíleny dobrovolně.

§8 Žádná osoba nebude povinna zaregistrovat a / nebo sdílet informace o místě pobytu, ať už trvalého nebo dočasného, hmotném či nehmotném majetku a / nebo podepsané smlouvy, ať jde o pracovní, komerční či jiné smlouvy, pokud tyto informace nebudou vyžadovány na základě soudního příkazu. Žádná osoba nesmí být povinna zaregistrovat se a / nebo sdílet osobní informace jako jsou informace o zdravotním stavu, otisky prstů, DNA, náboženství, politická příslušnost nebo jiné informace, pokud tyto informace nebudou vyžadovány na základě soudního příkazu. Nic v tomto ustanovení nebrání veřejné správě ve vedení katastrálního rejstříku vlastníků pozemků ve Svobodné republice Liberland.

§9 Žádná osoba nebude odsouzena za žádný trestný čin, který takto nebyl výslovně definován zákonem na základě rozhodnutí sněmovny, pokud nevyplývá z této Ústavy, jak ji vykládají soudy. Pro všechny trestné činy definované zákonem, se na základě rozhodnutí sněmovny stanoví maximální trest, kterému tyto činy podléhají. Žádný zákon nesmí kriminalizovat jakýkoliv čin, který přímo nepoškozuje žádnou jinou osobu nebo nezpůsobí neoprávněné utrpení zvířeti, které je schopné vědomého chování. Žádný zákon nesmí dále kriminalizovat jakýkoliv čin, s nímž dobrovolně a na základě platného souhlasu souhlasil jiný jednatel, žádná taková osoba se nepovažuje za oběť takového jednání. Nic v tomto ustanovení nebrání sněmovně v kriminalizaci chování, které zasahuje do práce systému trestního soudnictví, úplatkářství, pokusu o účast na spáchání trestného činu nebo za jeho účast.

§10 Žádný jednatel nebude nucen k identifikaci své totožnosti žádnému zástupci veřejné správy, pokud se nejedná o zatčení nebo o soudní příkaz. Žádný jednatel nebude

vyšetřen lékařem nebo jinak testován, pokud se nebude jednat o soudní příkaz nebo k tomu jednotlivec neposkytne výslovný a informovaný souhlas.

§12 Zajišťovací pravomoci ve Svobodné republice Liberland spočívají v činnostech zástupců donucovacích orgánů, občanů, obyvatelů Svobodné republiky Liberland a soudů Svobodné republiky Liberland, jak jsou popsány v této Ústavě a veškerých zákonů přijatých v souladu s touto Ústavou. Tyto pravomoci nebudou uplatňovány svévolně nebo bez jakýchkoliv důkazů, ale pouze pokud bude existovat pravděpodobná příčina a je-li to nezbytné pro ochranu ostatních nebo pokud by jinak obviněný mohl uniknout spravedlnosti nebo zasahovat do vyšetřování.

§13 Žádná osoba nesmí být zatčena zástupcem donucovacích orgánů na více než dvacet čtyři hodin jinak než na základě příkazu k zatčení. Zástupci donucovacích orgánů, kteří provádějí zadržování, jednají otevřeně a informují zadržené osoby o příslušných právech, která mají podle této Ústavy. Veškeré zatýkání na základě příkazu k zatčení nesmí být delší než je nezbytně nutné k tomu, aby byl obžalovaný předvolán k soudu, pokud by obžalovaný byl již zatčen, měl by se obrátit na soud ve věci slyšení týkajícího se zajišťovacího příkazu a to osobně nebo prostřednictvím právního zastoupení. Pokud je osoba zatčena, musí zástupci donucovacích orgánů neprodleně informovat jeho blízké, tak jak je stanoveno v zákonu o zadržování osob.

§26 Žádný člen nebo zástupce kteréhokoliv orgánu veřejné moci nesmí sám nebo na příkaz nebo s vědomím jakékoliv další osoby způsobit mučení ani jiné kruté, neobvyklé nebo ponižující zacházení a žádná osoba nesmí být podrobena experimentům lékařského nebo jiného druhu bez jejího výslovného a informovaného souhlasu.

§27 Všichni jednotlivci mají právo rozhodovat o svém vlastním těle, nikdo nebude podroben žádnému lékařskému ošetření bez svého výslovného a informovaného souhlasu, pokud neexistují naléhavé okolnosti, ve kterých jednotlivec není schopen poskytnout svůj souhlas nebo se vyskytuje taková možnost léčby, která nebyla dostupná v době, kdy osoba byla schopná poskytnout svůj souhlas, mohou lékaři požádat občanský soud o povolení k takovému ošetření. Žádné nezletilé osoby ani osoby mentálně postižené, nesmí být podrobeny jakékoliv formě léčby bez výslovného souhlasu svých zákonných zástupců nebo bez vlastního souhlasu, pokud to zákon dovoluje. V naléhavých případech, kdy ani zákonný

zástupce ani pacient nejsou schopni souhlasu, rozhodnutí zákonných zástupců může být nahrazeno usnesením občanského soudu, jestliže je jasně prokázáno, že dotyčné rozhodnutí je v nejlepším zájmu pacienta a léčba je pro tuto osobu nezbytná, aby se předešlo jakémukoliv trvalému poškození. Žádné nezletilé osoby nebo osoby s mentálním postižením, nebudou vystaveny jakémukoliv trvalému a / nebo škodlivému zacházení, které není lékařsky nezbytné.

§28 Žádné osobě nebude odebráno dítě z její péče a ani práva na péči o dítě nesmí být omezena, pokud se nebude jednat o soudní příkaz občanského soudu na základě žádosti příslušného orgánu veřejné správy, která bude podepřena přesvědčivým důkazem o závažném fyzickém a psychickém zneužití dítěte. Nic v tomto ustanovení nebrání občanskému soudu, ve vydání příkazů na omezení opatrovnických práv na základě žádosti jednoho z rodičů při odloučení rodičů v souladu se zákonem.

§29 Žádný vztah mezi otroctvím a jinou formou nedobrovolné služby nemůže existovat mezi jakoukoliv právnickou a fyzickou osobou a jakoukoliv jinou osobou. Nesmí být zavedena branná povinnost či jiné nucené služby a to jakýmkoliv odvětvím veřejné správy.

§30 Všichni jednotlivci mají právo vlastnit, vyrábět, prodávat, přepravovat, držet a používat jakékoliv lehké ruční zbraně, tak jak jsou definovány na mezinárodní úrovni, zbrojní příslušenství nebo střelivo, at' se jedná o zbraně historické, současné či experimentální, bez ohledu na jejich stav. Žádná forma licence či registrace nesmí být použita pro omezování těchto práv. Odpovědná osoba v areálech jednotlivých budov a institucí určí, zda lze držet zbraň, s výjimkou zástupců donucovacích orgánů, kteří jednají na základě soudního příkazu a v jeho rozsahu.

§32 Všechny osoby mají právo na sebeobranu a / nebo na ochranu svého majetku a ústavních práv a dalších osob, které jsou přímo a bezprostředně ohroženy, proti iniciátorům agrese, včetně každého zástupce veřejné správy, který jedná protiprávně nebo chybně. Žádná osoba nebude odsouzena za jakýkoliv trestný čin, který je přímou reakcí na chování jiné osoby, která neoprávněně vstoupila na pozemek a jedná v rozporu se zákonem nebo Ústavou, což může vést k ohrožení osob.

§35 Žádný zákon nemůže zřizovat či regulovat instituci manželství mezi jednotlivými osobami. Žádný zákon nesmí omezovat svobodu jednotlivce ve věci jeho poslední vůle.

§36 Žádný zákon nesmí podporovat jakékoliv náboženství, ani žádný zákon nesmí vnucovat náboženskou víru jakékoliv osobě. Žádný zákon nesmí bránit v praktikování náboženství ve všech prostorech, kromě těch, které patří orgánům veřejné správy. Žádné náboženské symboly nesmí být vystaveny v objektech náležících orgánům veřejné správy ani v takových prostorech nebudou povoleny žádné náboženské praktiky, které by bránily orgánům veřejné správy při výkonu jejich funkce.

§37 Žádný zákon neupřednostňuje žádné pohlaví a nerozlišuje mezi pohlavími, pokud však toto rozlišení není nezbytné z důvodu fyziologických rozdílů mezi pohlavími. Požadavky u zkoušek, prováděných některým orgánem veřejné správy za účelem nabídky práce, se budou vztahovat na všechny bez rozdílu pohlaví. Všem osobám bude při narození přiděleno jejich přirozené pohlaví. Všichni jednotlivci mají právo měnit pohlaví, které jim bylo přiděleno při narození a to bez nadměrné administrativní zátěže, způsobem stanoveným zákonem.

§39 Žádný zákon neupravuje užívání soukromého majetku. Cokoliv se nachází v blízkosti něčího pozemku nebo zde přirozeně poroste, patří majiteli. Žádný zákon o ochraně životního prostředí nebude omezovat užívání pozemků nebo přírodních zdrojů, které se na nich nacházejí, ledaže by takové použití znečistilo vzduch nebo vodu za hranicemi svého vlastnictví.

§40 Žádný zákon nesmí omezovat svobodu myšlení a cítění, nebo jejich pokojné vyjadřování. Žádná osoba nebude odsouzena za jakýkoliv názor, ať už urážlivý nebo jiný.

§41 Všichni jednotlivci mají právo se pokojně shromažďovat. Žádný zákon nesmí zasahovat do jakýchkoliv dobrovolných vztahů nebo společných podniků vytvořených jednotlivci pro účely, které nejsou protiústavní. Svobodný projev je povolen na všech veřejných prostranstvích ve Svobodné republice Liberland.

§42 Žádný zákon nesmí omezovat právo vydávat nebo používat jakoukoliv komoditu nebo předmět jako měnu a žádný zákon toto nebude pobízet, pokud není na žádné ze stran transakce právně zakázáno mít takovou komoditu nebo předmět. Nic v tomto ustanovení

nebrání veřejné správě vydávat vlastní měnu, pokud všechny finanční závazky ve vztahu k veřejné správě mohou být splněny v libovolné měně.

§44 Každá osoba, která splní příslušné požadavky stanovené zákonem, má nárok na získání občanství Svobodné republiky Liberland, pokud se osoba narodí rodičům, kteří jsou oba občané Svobodné republiky Liberland, má automatický nárok na státní občanství, více občanství je povoleno. Žádný občan nebude zbaven svého občanství, pokud ho občanství nezbaví trestní soud po odsouzení k trestnému činu a jako součást trestů stanovených zákonem. Žádná osoba nesmí zůstat bez státního občanství a to za jakýchkoliv okolností.

§45 Žádný zákon neuloží jakékoliv povinnosti pokud jde o usilování či získání kteréhokoliv stupně vzdělání jakoukoliv osobou, pokud se nejedná o zástupce a členy veřejné správy. Všichni členové veřejné správy se zaměstnávají výhradně na základě jejich zásluh a úspěšného ukončení příslušné zkoušky. Žádný člen veřejné správy nesmí zaměstnávat nebo umožnit zaměstnání jakémukoliv zástupci veřejné správy, který neprošel příslušnými zkouškami.

§49 Žádná forma zdanění nebude zavedena ve Svobodné republice Liberland, ani žádné jiné pravidelné poplatky nebudou uloženy na fyzické nebo právnické osoby z jakéhokoliv důvodu, kromě poplatků za pozemky, tak jak určuje zákon o pozemcích. Pouze dobrovolné poplatky za služby poskytované veřejnou správou a poplatky uložené jako pokuty za přestupky jsou povoleny. Jakákoliv forma cla na zboží, služby a / nebo kapitál vyvážený nebo dovezený do Svobodné republiky Liberland nesmí být zaveden.

Výše zmíněné paragrafy zajišťují právo na sebevyjádření, přístup k informacím, vlastnictví, smluvní svobody, ochranu soukromí, rovnost osob před zákonem, sebeobranu a obranu osobních práv a vlastnictví. Zdá se, že Listina základních práv a svobod splňuje a deklaruje primární libertariánské předpoklady, vyskytuje se tu však několik, z libertariánského hlediska, problémových paragrafů, které nelze zcela ztotožnit s ideou této filosofie.

Ustanovení §35, v jehož první části je uvedeno, že legislativa nesmí vydávat zákony ve spojitosti s regulací manželství mezi jednotlivci se jeví velmi problematičticky a jistě by

vyžadovalo hlubší kvalifikaci. Minimálně by toto ustanovení potřebovalo jasnou definici toho, kým se myslí „jednotlivec“ - zda se jedná o zletilé osoby (a jaká je tedy hranice zletilosti) či mohou vstupovat do manželství osoby v jakémkoliv věku, aby například nedocházelo k dětským sňatkům, což je celosvětový problém, především v rozvojových zemích. Jistě by také bylo dobré uvést, zda je sňatek uzavřený v Liberlandu záležitostí občanskou nebo náboženskou.

Ustanovení §44 stanovuje, že dítě, jehož oba rodiče mají občanství Liberlandu, má právo na získání občanství. Jasně je zde uvedeno, že se musí jednat o oba rodiče. Tento požadavek je, myslím, příliš omezující, jistě by byla svobodnější volba, kdyby dítě mohlo získat občanství jen díky občanství jednoho rodiče. Toto ustanovení dále uvádí, že lze zbavit osoby státního občanství na základě rozhodnutí trestního soudu při odsouzení k trestnému činu. V České republice lze pozbytí státního občanství na základě prohlášení o jeho vzdání se, nelze ho osobě odebrat a to z jakéhokoliv důvodu. Možnost, že občan Liberlandu může být zbaven státního občanství, pokud spáchá trestný čin, se zdá být příliš vehementní a odkloněná myšlenka co nejvyšší míry svobody.

Z libertariánského hlediska vidím problémové i ustanovení §30, které dává jednotlivcům právo na držení a používání jakékoliv lehké ruční zbraně. Právě skutečnost, že toto ustanovení povoluje jen lehké ruční zbraně se zdá být libertariánskou optikou příliš omezující. V libertariánském státě by každý měl mít možnost vlastnit a držet jakoukoliv zbraň bez ohledu na její klasifikaci. Klasickým protiargumentem etatistů je tvrzení, že v takovém případě by soukromé subjekty mohly vlastnit například atomové zbraně. V historii však není znám snad ani jediný takový případ, zatímco některé státy atomové zbraně produkují vcelku běžně.

Je tu však několik paragrafů, které bych v rámci Listiny základních práv a svobod chtěla vyzdvihnout, vzhledem k tomu, že jsou v souladu s myšlenkami libertariánské filosofie svobody.

Ustanovení §3 zaručuje svobodu médiím, která je v dnešní době často potlačována a to i ve vyspělých západních zemích. V poslední době se setkáváme například s tím, že soudy vydávají zákaz médiím informovat veřejnost o některých tématech. Dalším příkladem

může být licencování některých mediálních kanálů (např. TV a rozhlas), což značně omezuje množství medií a dokonce i jejich výběr.

Ustanovení §9 mimo jiné říká, že „žádný zákon nesmí kriminalizovat jakýkoliv čin, který přímo nepoškozují žádnou jinou osobu“. Tento případ definuje termín „zločin bez obětí“. Tímto termínem se označuje chování, které je považováno dle zákonů určitých zemí za trestné, ovšem neexistuje osoba, která by mohla být za oběť označena. Může jít například o prostituci, nákup, prodej či užívání omamných látek, hazardní hry nebo jen obyčejné povinné nošení helem nebo používání bezpečnostních pásů v automobilech (Jandourek, 2011:15-16). Libertariáni jsou přesvědčeni, že pokud není oběť, není ani žádný zločin. Jednotlivec by tedy měl být odpovědný za svůj vlastní život a zákon by se do toho neměl vměšovat, pokud svým chováním neubližujeme druhým. Toto ustanovení je tedy z libertariánského pohledu velmi zdařilé a jeho začlenění v Ústavě důležité.

Ustanovení §28 zaručuje, aby nedocházelo k bezdůvodným odebráním dětí z péče rodičů. V západním světě se setkáváme s množstvím případů, kdy byly děti na základě vykonstruovaných soudních procesů odebrány z péče rodičů. Například v Norsku je tímto nechvalně známá státní sociální instituce Barnevernet.

Ustanovení §29 přirovnává brannou povinnost k otroctví, což je myšlenka, která je ve velkém množství zemí světa stále ještě nepochopena a proto povinná vojenská služba v takových zemích stále přetrvává.

Ustanovení §39 zaručuje vysokou míru svobody ve věcech nakládání se soukromým majetkem, především nemovitým, který je v naprosté většině zemí světa do určité míry regulován. Typickým příkladem je vymezení účelu užívání soukromých pozemků.

Ustanovení §42 zajišťuje právo na svobodné nakládání s komoditami bez možnosti regulací ze strany státu. Takových regulací je, především v západním světě, obrovské množství. Příkladem může být regulované nakládání s cennými papíry či zákaz emitování vlastní měny. Tyto regulace jsou vytvořeny z důvodu snazšího výběru daní z užívání těchto aktiv ze strany státu.

Ustanovení §49 uvádí, že ve Svobodné republice Liberland nebude zavedena žádná forma zdanění. Přijímány budou pouze dobrovolné příspěvky, ze kterých se bude financovat chod veřejné správy. Z tohoto důvodu lze říci, že tento paragraf stanovuje a zároveň ochraňuje ekonomickou svobodu občanů ve Svobodné republice Liberland a je tedy jedním ze stěžejních bodů celé Ústavy.

6. Závěr

V rámci této bakalářské práce byla studována filosofie svobody a politická ideologie – libertarianismus a to jak v rovině teoretické, tak analytické – analýzou Ústavy Svobodné republiky Liberland dle libertariánských principů, které jsme si představili v teoretické části. Cílem práce bylo představit libertarianismus a jeho hlavní koncepty, zjistit, jak hlavní libertariánské proudy chápou stát a proti tomu reflektovat hlavní argumenty a teorie, které se zabývají jeho nevyhnutelností a nezbytností. První kapitola práce byla zaměřena na teoretické vymezení libertarianismu. Druhá kapitola se zabývala tím, proč je stát považován za nutnou a nepostradatelnou instituci, toto přesvědčení bylo vysvětleno argumenty pro existenci státu a teorií společenské smlouvy v podání Johna Locka a Thomase Hobbesa. Třetí kapitola se zabývala libertariánským pohledem na stát, přičemž za anarchokapitalismus jsme si představili stát v podání Murraye Rothbarda, který stát chápe jako organizaci, která vznikla násilím a násilí také produkuje. Za minarchismus byl představen minimální stát Roberta Nozicka, který chápe jako jedinou oprávněnou alternativu státního zřízení.

Druhá část práce se zabývá představením Svobodné republiky Liberland, nově vyhlášeného státu, který si dává za cíl, být nejsvobodnější zemí na světě. Tohoto cíle chce dosáhnout tím, že se bude řídit libertariánskými principy, které vyzdvihují vysokou míru osobní a ekonomické svobody. Vzhledem k tomu, že v pravomoci tohoto státu bude zajišťovat jen bezpečnost, spravedlnost a diplomacii, myslím, že ho lze přirovnat k „nočnímu hlídači“ Roberta Nozicka. Analýzou jejich Ústavy a to především části Listina základních práv a svobod, kterou jsem pro tyto účely přeložila do češtiny, jsem se snažila zjistit, jak je upraveno, aby politická moc nemohla tyto svobody omezit a zda je možné skutečně tvrdit, že je Ústava v souladu s libertariánskými principy.

Omezení politické moci spatřuji ve třech rovinách – možnost občanů odvolat vládu, soudce nejvyššího soudu a možnost vetovat zákon. Myslím, že tímto způsobem lze dostatečně zajistit restrikcí politické moci. Otázkou však je, zda by šlo zajít ještě dál. Dalším omezením politické moci by mohla být například přímá volba soudce nejvyššího soudu občany, aby byla minimalizována možnost ovlivnění této osoby politickou mocí. Dále se musím ptát - pokud mají občané možnost vetovat zákon, nemělo by jim být umožněno i zákony navrhopvat? Celkově však hodnotím začlenění těchto restrikcí vůči politické moci jako dostatečné k tomu, aby politická moc nemohla omezovat svobody občanů Liberlandu.

Po celkové analýze Ústavy docházím k závěru, že je v souladu s libertariánskými principy a že zaručuje pravděpodobně nejvyšší možnou míru garance přirozených lidských práv a to jak v osobní, tak ekonomické rovině, v porovnání s ostatními ústavami vyspělých svobodných zemí, ačkoliv obsahuje drobné nedostatky, které se odklání od některých libertariánských principů. Vznik státu s ústavou zaručující takto vysokou míru práv a svobod, by byl velmi zajímavým experimentem, který by se zcela jistě zapsal do lidských dějin vzhledem k tomu, že žádný takový experiment nikdy v dějinách neproběhl. Zdánlivě nejpodobnější paralelou v dějinách může být vznik Ústavy Spojených států amerických. Důkazem toho, že je ve světě velká poptávka po svobodě dle libertariánských principů, je i například to, že vznik tohoto státu vzbudil obrovskou pozornost nejen ze strany médií, ale i ze strany statisíců jednotlivců z celého světa, kteří zažádali o občanství v Liberlandu. Věřím, že Liberland má potenciál, stát se tolik žádanou libertariánskou alternativou.

Použitá literatura

BASTIAT, F. 1991, „*Zákon*“. Praha:Academia, ISBN 80-200-0404-1.

BOAZ, D. 1997, „*Libertarianism: A Primer*“. New York: The Free Press, ISBN 0-684-83198-8.

FRIEDMAN, M. 1993, „*Kapitalismus a svoboda*“. Praha: Liberální institut, ISBN 80-85787-33-4.

HOBBS, T. 1941, „*Leviathan, neboli o podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského*“. Praha: Melantrich

HOLLÄNDER, P. 2012, „*Základy všeobecné státovědy*“. 3.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, ISBN 978-80-7380-395-7.

HOSPERS, J. 1971, „*Libertarianism: a political philosophy for tomorrow*“. Los Angeles: Nash Publishing, ISBN 0840211635.

JANDOUREK J. 2011, „*Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*“. Vyd. 1. Praha: Portál, 978-80-262-0113-7

KUBŮ, L. a kolektiv. 2002, „*Dějiny právní filozofie*“. Olomouc: Univerzita Palackého, ISBN 80-244-0466-4.

MILLER, D. 2003, „*Blackwellova encyklopedie politického myšlení*“. Brno: Barrister & Principal, ISBN 80-85947-56-0.

LOCKE, J. 1965, „*Dvě pojednání o vládě*“. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd

NOZICK, R. 2015, „*Anarchie, stát a utopie*“. Praha: Academia, ISBN 978-80-200-2509-8.

PETRUSEK, M., MAŘÍKOVÁ, H. a VODÁKOVÁ, A. 1996, „*Velký sociologický slovník*“. Praha: Karolinum, ISBN 80-7184-311-3.

POTŮČEK, M. 2007, „*Proměny státu*“ in Kortusová, M. (editor), *Česká republika v Evropské unii: proměny a inspirace*, Sborník příspěvků z konference CESES FSV UK, Praha, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Centrum pro sociální a ekonomické strategie, ISBN 978-80-239-9568-8.

ROTHBARD, M. 2009, „*Etika svobody*“. Praha: Liberální institut, ISBN 978-80-8638-955-4.

ROTHBARD, M. 2011, „*Anatomie státu*“. Praha: Ramago.net pro Ludwig von Mises Institut Česko & Slovensko, ISBN 978-80-904861-2-6.

WEBER, M. 1969, „*Výbor z díla*“. Praha: Vys. škola polit. ÚV KSČ

Internetové zdroje

BELL, T. 2013, „*The Constitution as if Consent Mattered*“. Chapman Law Review [online], 16(2), [cit. 2018-06-24]. Dostupné z:
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2208731

BLOCK, W. 2002, „*The Libertarian Minimal State? A Critique of the Views of Nozick, Levin and Rand*“. The Journal of Ayn Rand Studies [online], 4(1), [cit. 2018-06-24]. ISSN 15261018. Dostupné z:
<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=7221bbdf-f967-49cb-9087-e1d7a55cfb48%40sessionmgr103>

Cambridge University Press ©2018, „*Why Terra Nullius? Anthropology and properte law in Early Australia*“ [online] [cit. 2018-06-24]. Dostupné z:
<https://www.cambridge.org/core/journals/law-and-history-review/article/why-terra-nullius-anthropology-and-property-law-in-early-australia/A7AD2FB69A96E8B811BFF02A664F2A3E>

Ekonomická svoboda ©2016 [online] [cit. 2018-06-17]. Dostupné z:
<http://ekonomickasvoboda.cz/>

Heritage Foundation ©2018, „*Index of economic freedom*“ [online] [cit. 2018-06-17].
Dostupné z: <https://www.heritage.org/index>

HIGGS, R. 2005, „*Fear The Foundation of Every Government's Power*“ . The
Independent Review [online], 10(3), [cit. 2018-06-24]. Dostupné z:
http://www.independent.org/pdf/tir/tir_10_3_10_etc.pdf

HIGGS, R. 2007, „*If men were angels: the basic analytics of the state versus self-
government*“ . Journal of libertarian studies [online], 21(4) , [cit. 2018-06-24]. Dostupné z:
https://mises-media.s3.amazonaws.com/21_4_7.pdf?file=1&type=document

HOLCOMBE, R. 2004, „*Government Unnecessary but Inevitable*“ . The Independent
Review [online], 8(3), [cit. 2018-06-24]. Dostupné z:
http://www.independent.org/pdf/tir/tir_08_3_1_holcombe.pdf

HOLLÄNDER, P. 2017, „*Soumrak moderního státu – post skriptum*“ . Právnícké
listy [online], 1/2017, [cit. 2018-06-24]. Dostupné z:
[https://fpr.zcu.cz/export/sites/fpr/research/pravnicke-listy/2017/Pravnicke_listy_01_17-02-
Soumrak-moderniho-statu.pdf](https://fpr.zcu.cz/export/sites/fpr/research/pravnicke-listy/2017/Pravnicke_listy_01_17-02-Soumrak-moderniho-statu.pdf)

KOSTKA, O. 2012, „*Pojetí přirozeného řádu u Locka a Rothbarda*“ . E-LOGOS
Electronic Journal for Philosophy [online], 4/2012, [cit. 2018-06-24]. ISSN 1211 -0442.
Dostupné z: <https://nb.vse.cz/kfil/elogos/ethics/kostka12.pdf>

Liberland © 2018a, „*O Liberlandu*“ www.liberland.org [online] [cit. 2018-06-25].
Dostupné z: <https://liberland.org/cz/about/>

Liberland © 2018b, „*TISKOVÁ ZPRÁVA: Vznik nového státu
Liberland*“ www.liberland.org [online] 2015 [cit. 2018-06-25]. Dostupné z:
<https://liberland.org/cz/news/tiskova-zprava-vznik-noveho-statu-liberland-20.htm>

Liberland © 2018c, „*Nacrt Ustava Slobodne Republike Liberland*“ www.liberland.org [online] [cit. 2018-06-25]. Dostupné z: <https://liberland.org/hr/constitution/>

Liberland © 2018d, „*Návrh Ústavy Svobodné republiky Liberland*“ www.liberland.org [online] [cit. 2018-06-25] Dostupné z: <https://liberland.org/cz/constitution/>

MOURITZ, T. 2010, „*Comparing the social contracts of Hobbes and Locke*“. The Western Australian Jurist [online], 1/2010, [cit. 2018-06-24]. Dostupné z: http://www.murdoch.edu.au/School-of-Law/_document/WA-jurist-documents/WAJ_Vol1_2010_Tom-Mouritz---Hobbes-%26-Locke.pdf

PŁASZCZYCA, M. 2014, „*The Ethical Aspect of the Relationship of the Individual and the State in the Libertarian Perspective of Murray N. Rothbard*“ . Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym [online], 2014 - 17(4), [cit. 2018-06-24]. ISSN 23534869. Dostupné z: http://www.annaesonline.uni.lodz.pl/archiwum/2014/2014_4_plaszczycza_23_34.pdf

RENTMEESTER, C. 2014, „*The Need for Basic Rights: A Critique of Nozick's Entitlement Tudory*“ . Socrates [online], 2014 - 2(3), [cit. 2018-06-24]. ISSN 2347-2146. Dostupné z: <https://philpapers.org/archive/rentnf.pdf>

ROTHBARD, M. 1977 „*Robert Nozick and the Immaculate conception of the state*“. Journal of Libertarian Studies [online], 1(1) 1977, [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: https://mises-media.s3.amazonaws.com/1_1_6_0.pdf?file=1&type=document

Urza, M. 2015, „*Anarchokapitalismus*“ [online] [cit. 2018-06-24]. Dostupné z: <http://libinst.cz/wp-content/uploads/2017/02/Anarchokapitalismus-Martin-Urza.pdf>

Wikipedia © 2018, Wikipedia: the free encyclopedia [online]. „*Nolan Chart*“, last modified on 4.6.2018 [cit. 2018-06-25]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Nolan_Chart

WOLFF, R. 1977, „*Robert Nozick's derivation of the minimal state*“. Arizona Law Review [online], 19, [cit. 2018-06-24]. Dostupné z: <http://people.umass.edu/rwolff/nozickplus.pdf>